T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVLİ ÇİFTLERİN EVLİLİK UYUMU İLE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Beraat AKPINAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman
Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ

KONYA-2016

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVLİ ÇİFTLERİN EVLİLİK UYUMU İLE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Beraat AKPINAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman
Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ

Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı Koordinatörlüğü tarafından 2015 ÖYP- 124 proje numarası ile desteklenmiştir.

KONYA-2016

S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Beraat AKPINAR tarafından savunulan bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ	İmza
Danışman	Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ	İmza
Üye	Doç. Dr. Sema YILMAZ	İmza

ONAY:

Bu tez, Selçuk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu …… tarih ve …….. sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ender ERDOĞAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Evlilik insan yaşamındaki dönüm noktalarından biri ve kimileri için de en önemlisidir. İnsanın yaşamdan aldığı doyumu, mutluluğunu, sağlığını, hayata bakışını ve daha birçok durumu etkileyen önemli bir dönemeçtir. Evlilikteki çatışmaların, boşanmaların, evlilikte mutluluğun ve evlilikte doyumun yordayıcısı olan evlilik uyumu ise alanyazında özgün bir yeri olan önemli bir kavramdır. Bu çalışmada da Konya ilinde hem evlilik uyumu hem de toplumsal cinsiyet rollerinin evlilik uyumuna olan etkisi evli çiftler üzerinden araştırılmıştır.

Artık evlenmeyi, farklı, düzenli bir yaşam tarzında yaşamıma devam etmeyi düşündüğüm yüksek lisans eğitimim boyunca bana her türlü desteği veren, yol gösteren, kimi zaman değerli vaktinden ödün verip benimle yakından ilgilenen, tezimin her aşamasından samimiyetiyle yanımda olan danışman hocam Doç.Dr. Özlem KARAKUŞ'a yine yüksek lisans eğitimim boyunca beni motive eden Prof. Dr. Aliye MAVİLİ'ye, samimiyetiyle ve güler yüzüyle danışmaktan zevk aldığım Doç. Dr. Deniz KOÇOĞLU'na, istatistik konusunda yardımını esirgemeyen Arş. Gör. M. Kasım KÖREZ ve Arş. Gör. Ramazan KIRAÇ'a, pek çok zaman danıştığım ve yardım aldığım Arş. Gör. Doğa BAŞER ve Arş. Gör. Mehmet KIRLIOĞLU'na da en içten dileklerimle teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma verilerini toplamak yeni bir sakini olduğum Konya'da kolay olmadı çünkü bu verileri evli çiftlerden topladım. Bu süreçte bana yardımcı olan Prof.Dr. Nurettin GÜLŞEN'e ve eşi Ögr. Gör. Sema GÜLŞEN'e, Arş. Gör. Süleyman Emre ZORLU'ya, tez ve staj grubundaki öğrencilerime, mesai arkadaşlarıma akademideki diğer hoca ve arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum. Ayrıca formları samimiyetiyle doldurup eşiyle tartışmalara girecek kadar bilime saygılı katılımcılarımdan önce özür diliyorum, sonra teşekkürlerimi sunuyorum.

Beni bugünlere getiren ilk hocama yani anneme, babama, aileme, maddi-manevi desteklerinden ötürü teşekkür ediyorum.

Bu araştırmanın hem evlilik uyumu hem de toplumsal cinsiyet rollerine yönelik alanyazınına küçük bile olsa bir katkı sunmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **vi**
ÖZET ..... **vii**
SUMMARY ..... **viii**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Evlilik ve Evliliğin Tanımı **1**
1.1.1. Evliliğin Nedenleri **3**
1.1.2. Eş Seçimi **4**
1.1.3. Evliliğin Aşamaları **9**
1.1.4. Evlilik Biçimleri **13**
1.1.5. Evlilik Uyumu **15**
1.1.6. Evlilik Uyumu ve Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler **18**
1.1.7. Evlilik Uyumuyla İlgili Çalışmalar **20**
1.2. Toplumsal Cinsiyet **25**
1.2.1. Erkek-Kadın İlişkileri **28**
1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Stereotipleri ve Tutumları **29**
1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Kuramlar **34**
1.2.4. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Çalışmalar **40**
2. GEREÇ VE YÖNTEM **47**
2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi **47**
2.2. Araştırmanın Modeli **47**
2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi **48**
2.4. Araştırmanın Problem Cümlesi **48**
2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları **48**
2.5.1. Kişisel Bilgi Formu **48**
2.5.2. Evlilikte Uyum Ölçeği **49**
2.5.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği **49**
2.6. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi **49**
2.7. Araştırmanın Etiği **50**
2.8. Araştırmanın Çalışma Takvimi **50**
3. BULGULAR **51**
3.1. Sosyo-demografik Özelliklere İlişkin Bulgular **51**
3.2. Evlilik Uyumuna İlişkin Bulgular **53**
3.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumuna İlişkin Bulgular. **59**

4. TARTIŞMA 61
4.1. Cinsiyet ve Evlilik Uyumu 61
4.2. Yaş ve Evlik Uyumu 61
4.3. Eğitim Düzeyi ve Evlilik Uyumu 62
4.4. Çalışma Durumu ve Evlilik Uyumu 63
4.5. Evlilik Süresi ve Evlilik Uyumu 63
4.6. Yaş Farkı ve Evlilik Uyumu 63
4.7. Evlilik Biçimi ve Evlilik Uyumu 64
4.8. Çocuk Sayısı ve Evlilik Uyumu 65
4.9. Evlilik Yaşı ve Evlilik Uyumu 66
4.10. Gelir ve Evlilik Uyumu 66
4.11. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumu ve Evlilik Uyumu 67
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 69
5.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Olarak Geliştirilen Öneriler 69
5.1.1. Araştırmaya Dönük Öneriler 69
5.1.2. Uygulamaya Dönük Öneriler 69
7. EKLER 78
Ek. A Kişisel Bilgi Formu 78
Ek. B Evlilikte Uyum Ölçeği 79
Ek. C Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği 81
Ek. D Etik Kurul Kararı 84
ÖZGEÇMİŞ 85

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ÇUO: Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjusment Scale)

EUÖ: Evlilikte Uyum Ölçeği (Marital Adjusment Scale)

EQ: Emotional Quotient (Duygusal Zeka)

SPSS: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin Paket İstatistik Programı)

TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği

TDK: Türk Dil Kurumu

ÖZET

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Evli Çiftlerin Evlilik Uyumu İle Toplumsal Cinsiyet Rolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Beraat AKPINAR
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ/KONYA-2016

Bu çalışmanın amacı evli çiftlerin evlilik uyumlarının demografik (yaş, eğitim düzeyi, yaş farkı, ilk evlilik yaşı, çocuk sayısı, gelir, evlilik biçimi) değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak ve evlilik uyumunun cinsiyet rolleri tutumu ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın evreni Konya ilindeki en az bir yıldan bu yana evli bulunan çiftlerdir. Çalışmanın örneklem kitlesini ise aynı ilde bulunan 245 evli çift oluşturmaktır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan evli çiftlerin sosyo-demografik özelliklerine ve evlilik yaşamlarına ilişkin bilgiler "Kişisel Bilgi Formu" ile, evlilik uyumlarını ölçmek için "Evlilikte Uyum Ölçeği" ile ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmek için "Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği" ile toplanmıştır. Üç form iki takım halinde kapalı bir zarfın içerisinde katılımcılara verilmiş ve formları eşlerinin de doldurulması istenmiştir. Verilerin toplanmasının ardından, istatistiksel analizler SPSS 20 ile yapılmıştır. Örneklem grubunun demografik değişkenliklerini açıklamak için yüzde ve frekans değerlerine bakılmıştır. Evlilik uyumu ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla t testi ve varyans analizleri yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla da korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda evli çiftlerin evlilik uyumu eğitim durumu, çocuk sayısı, evlenme biçimi, ilk evlilik yaşı ve gelire göre farklılaşmaktadır. Bununla birlikte evlilik uyumu ile eşitlikçi cinsiyet rolü tutumu arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü evlilik uyumunu açıklamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Evlilik Uyumu, Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumu, Evlilik.

SUMMARY

REPUBLIC of TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

Examining the Relationship Between Marital Adjusment and Gender Roles in Married Couples

Beraat AKPINAR
Departmen of Social Work

MASTER THESIS /KONYA-2016

The purpose of this study is to find out whether marital adjustment of married couples differ according to demographic variables (age, educational level, age difference, age of first marriage, number of children, income, marriage style) and to show relationship between couples marital adjustment and their attitudes of gender roles. The universe of this study is couples who have been married at least one year in Konya province, and the sample size is 245 married couples located in the same district. Data were gathered from married couples who voluntarily participated in the survey. To learn their socio-demographic characteristics "Personal Information Form" to learn their adjustment to marital life "Marital Adjusment Scale" and to measure their attitudes towards gender roles "Gender Roles Attitude Scale" were used. The three forms are given to the couples in two sets in a closed envelope, and the forms filled by husbands and wifes seperately. After the data were collected, statistical analyzes were performed by SPSS 20. Percentage and frequency values were examined to explain the demographic variability of the sample group. T test and variance analyzes were conducted to reveal the relationship between marital adjustment and demographic variables. Correlation and regression analyzes were carried out in order to reveal the relationship between gender roles attitude and marital adjustment. As a result of this research, it is found that the marital adjustment of married couples varies according to the educational status, number of children, marriage style, first marriage age and gender. Furthermore, a significant and positive relationship were found between marital adjustment and the attitude of the egalitarian gender role. Finally, the role of gender equality in gender roles explains marital adjustment.

Key words: Marital Adjusment, Gender Role Attitudes, Marriage.

1. GİRİŞ

İnsanlar yalnız yaşamaya değil, toplum içerisinde etkileşim içinde olmaya göre kurgulanmış varlıklardır. Karşı cinsle kurulan ilişkilerinde de diğer insanlarla olan ilişkilerindeki gibi gereksinimleri vardır (Çaplı 1992). Kadın-erkek ilişkileri toplumsal yaşamın hemen her alanında ayrılmaz bir bütündür ki, bu ilişkiler bizim sosyal ve kültürel çevremizden etkilenir ve her toplumda bu ilişkileri düzenleyen kurumlar vardır (Howard 1989). Bu ilişkilerden biri de evlilik ilişkisidir ve insan hayatındaki önemli yol ayrımından biridir, öyle ki Mavili (2015)'ye göre bu kurum semavi dinlerin bildirdiği Âdem ve Havva'dan oluşan iki prototip, ilk iki insanın olduğu dönem ilk evliliği de oluşturmuş ve temsil etmiştir. Bu ilişki şüphesiz toplumsal içeriklidir; iki aile, akrabalar, kimi zaman da iki farklı kültür bu ilişkinin etmenlerindendir.

Evlilik, tarihsel süreçte günümüzden 4 000 yıl önceye kadar dayanan insanın kurduğu eski bir kültürel kurumdur. Kültürel olaylar gibi zaman içerisinde gelişen, değişen, farklı biçimler alabilen, kadın-erkek birlikteliği ile gerçekleşen, en küçük toplumsal birimidir. İnsanın kurduğu yapılar gibi, evliliğin de zamanla işlevselliğini yitiren problematik yönleri vardır (Özuğurlu 1999).

Birçok ülkede evlilik kurumu toplumun temeli olarak kabul görmüş, devletler tarafından önem atfedilen, korunan ve desteklenen bir yaşam biçimi olarak ele alınmıştır. Öyle ki ütopyalarda bile bu kurumun önemine atıflar yapılmış, kurumun korunması gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü toplumun en küçük sistemi olan bu kurumun güçlülüğü ölçüsünde toplum da güçlü ve sağlıklı olacaktır. Öte yandan bu kurumun zayıflaması, diğer bir deyişle uyumsuz, doyumsuz evlilikler de boşanmaları arttıracak ve evlilik kurumunda bir çözülmeye sebebiyet verebilecektir.

1.1. Evlilik ve Evliliğin Tanımı

Evlilik karşı cinsten iki kişinin beraber yaşamak, yaşamı paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi pek çok amaçla yaptığı bir akittir. Evlilik kurumsallaşmış bir ilişkiler sistemi, kadını ve erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğan çocuklara bir statü oluşturan bununla birlikte toplumsal yönden devletin kontrol, hukuk ve yetki iddiası olan formel bir ilişki biçimidir. Bu yasal ilişkide eşlerin ve çocukların hukuk ve yükümlülükleri yasalarla olduğu gibi, toplumsal kural, gelenek ve inançlarla da belirlenir. Birleşmiş Milletler Nüfus Komisyonu'na göre evlilik erkek

ve kadının hukuki birleşmesinden doğan bir kurumdur (Özgüven 2009). Evlilik, iki karşı cinsin sevgi, arkadaşlık, güven, cinsel doyum sağlama; çocuk sahibi olma, onun bakımını ve sorumluluğunu paylaşma gibi gereksinimlerini gideren ve çiftlerin mutlu olmak gayesiyle teşkil ettiği ortak bir yaşam tarzıdır (Bakırcıoğlu 2006). Saygılı (2000) ise evliliği, günlük zevklerin uzağında kadını ve erkeği aynı potada eriten, onlara ortak bir kader yazan, kimi zaman ızdırap kimi zaman mutluluklarında aynı duyguları yaşatan, öte yandan gelecek nesillere kan bağıyla bağlayan fiziksel, ruhsal ve sosyal bir birleşme olarak tanımlamaktadır.

Evlilik olgusuna farklı kültürlerde evrensel bir biçimde rastlanılması, evliliğin toplumda çeşitli fonksiyonları yerine getiriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu fonksiyonlar arasında, cinsel hayatın sağlıklı bir şekilde düzenlenmesi, soy ağacının (nesep), cinsiyet rol ve sorumluluklarının, iş bölümünün şekillenmesinin, üretim ve tüketim faaliyetlerinin düzenlenmesi gibi önemli işlevleri vardır (Özgüven 2001).

Evlilik bir başkasıyla hayatı her yönüyle paylaşabilme becerisini gösterebilmektir. Birisiyle evli olmak onun yaşamına ortak olmak ve aynı zamanda onu kendi yaşamına ortak etmek demektir. Evlilik ciddi bir iştir ve "ben"den çok "biz" olmayı gerektirir. Toplum, insanlardan oluşur. İnsanlar da aileler halinde yaşar. Bu yönüyle de toplumun temelini aile oluşturur, ailenin temelinde de evlilik vardır. Dengeli ve uyumlu bir evlilikten sağlıklı yeni nesiller yetişir. Sağlıklı nesiller ise güçlü bir toplum demektir (Çetinkaya 2010). Bununla birlikte toplumun temelinin aile oluşu anayasamızda da vurgulanmıştır.

Erikson'a göre insanın 20-40 yaş evresinin birinci fonksiyonu kişinin bir başka insanla yakınlık kurmayı başarmasını sağlamaktır. Kendi cinsleriyle sıkı arkadaşlıklar, dostluklar kurulurken, karşı cinse karşı arkadaşlık ve yoğun sevgi duyguları görülür. Bunun en nihai noktası evliliktir. Bu evre kişinin benlik tasarımı doğrultusunda kimliğini paylaşabileceği bir yakınlık kurmaktır. Bu evreyi başarıyla tamamlayamayanlar çekingen olup, diğer insanlarla yakınlık kuramazlar (Çetinkaya 2010). Skolnick (2007)'e göre ise 1930'lara değin yetişkin uyumlu bir evlilik, yetişkinlik yolculuğunda atılması gereken elzem bir adım olarak ele alınırdı. Geçtiğimiz altmış yıl içerisindeyse bireylerin gerek evlilik gerekse evlilik dışında kendilerini gerçekleştirme yolculuğundaki gayretleri evliliklerin istikrarlı yapısını sarsmaktadır (Santrock 2014). Günümüzde evlenen çiftlerin yaşamdan beklentilerinin

çok büyük oranda artmasından ötürü, herkesin önceki nesillerde olduğu gibi eşini ölünceye dek sevmesi istenir. Ancak Avrupa'da Viktorya dönemlerinde (1837-1901) evlilikler çoğunlukla, boşanmadan çok, zamansız ölümler yüzünden genellikle de kadınların doğumda ölmesi neticesinde son bulurdu. Şimdilerde ise tüm çabalara rağmen mutlu, sağlam, çekirdek aile giderek azalmıştır. Yaşam boyu birliktelikler, giderek artan bir biçimde yerini peş peşe yaşanan kısa vadeli birlikteliklere bırakmaktadır (Wilson ve McLaughlin 2002).

İnsan yaşamı için en büyük geçişlerden birini evlilik oluşturur bu sebeple hem profesyoneller hem de bilim insanları uzun yıllardır bu olguyu ele almıştır (Wilson ve McLaughlin 2002). Birçok ülkede devletler, organizasyonlar, dernekler de bu konuda bireylere/çiftlere hizmet sunmaktadır.

1.1.1. Evliliğin Nedenleri

Kuşkusuz sevgi, yaşamımızda temel gereksinimlerimizden biridir. Fizyolik yaşam için yiyecek, su, hava nasıl gerekliyse, psikolojik yaşamımızın sağlıklı sürmesi için de sevgi o denli elzemdir (Yeşilyaprak 2005). Grover ve arkadaşları (1985)'na göre ise evlilikteki birincil amaç mutluluktur. Yolcuoğlu (2014)'na göre ise evlilik psikolojik bir ihtiyaç olmakla birlikte bir çıkar ortaklığı değildir. Belkin ve Goldman (1980)'a göre Maslow'un da kendi teorisinde belirttiği gibi eş seçiminde ihtiyaçlar da belirleyici olabilir (Ateş 2015). Çetinkaya (2010)'ya göre evlenmek sadece fiziksel, ekonomik vb. ihtiyaçların karşılanması demek değildir.

Saygılı (2000)'ya göre ise evliliğin nedenleri dört durumla açıklanabilir:

1- Cinsel gereksinimlerin doyurulması,
2- İktisadi (ekonomik) işbirliğinin sağlanması,
3- Çocuk yapma imkânının sağlanması,
4- Çocuğun yetiştirilmesi, bakım ve eğitimi (sosyalleşme).

Onur (1995)'a göre evlilik yönünde bir toplumsal baskıdan söz edilebilir. Kişinin evlenmesi gerektiği zamanı işaret eden "toplumsal saat" söz konusudur. O vakit geldiğinde gerek aile gerekse çevre kişinin evlenmesini bekler.

Çoğu araştırmacı aşkın insan ilişkilerinde hayati bir rol oynadığını düşünür. Yine de son yapılan nüfus bilim araştırmaları, Batılı endüstrileşmiş ülkelerde yalnız

yaşayan ve genellikle görünürde bir eşe sahip olmayan insanların sayılarındaki artışa dikkat çekmektedir. Bu ister hayran olunan ya da taklit edilen bir yaşam tarzı olsun, isterse de insan ilişkilerindeki bir bozukluğun dramatik bir yansıması olsun, bir görüş meselesidir. Ancak sürekli artan bu nüfus için gerçek olan, sevilen bir eşin eksikliğidir ve pek çok kişi için bu durum bir yaşam gerçeği olarak kalabilir (Wilson ve McLaughlin 2002).

Toplumsal yaşamda sevgi, koruma, eğitim, sağlık gibi birçok rol ve işlevi yüklenmekte olan aile olgusu, bu rol ve işlevleri ile bireylerin toplumsal yaşama adaptasyonunu kolaylaştırmakta ve onları hayata daha uyumlu bir şekilde hazırlamaktadır (Gökkaya 2014). Evliliği sosyal bir kurum olarak ele alan Fowers'a göre ise evlilik, bireyin benliğini başka birinin benliği ile birleştirmesini, kişiliğin gelişmesini ve insanların mutluluğunu sağlar (Berscheid ve Regan 2005).

1.1.2. Eş Seçimi

İnsan türünün mensupları olarak çoğalmak ve genlerimizi bizden sonraki nesle aktarmak konusu bizim için son derece önemlidir. Bu sebeple başarılı üreme ve çocuk büyütme sürecinin parçası olabilecek eşler seçmek isteriz. Bu görüşe göre kız/erkek arkadaşlarımızı seçerken etkin bir şekilde üreme sürecini düşünmeyiz; fakat eş seçim tercihlerimiz evrimsel süreçle bize aktarılmıştır. Evrimsel analize göre kadınlar, eş seçerken daha dikkatli davranır. Kadınların eş seçerken yaptığı yatırım, erkeklere göre daha fazladır; çünkü kötü bir seçim yaparsa kaybedeceği şey daha fazla olacaktır. Bununla birlikte anne babalık yatırımı konusunda farklı görüşleri olduğu için erkek ve kadınlar eşlerinde çok farklı özellikler ararlar (Burger 2006). Ayrıca eş seçiminde tüm sorumluluk bireyin kendisine ait olmakla birlikte bu konuda danışmanlık veren profesyoneller için de özel bir öneme sahiptir (Grover ve ark 1985).

Çoğu ebeveyn çocuklarına karşı büyük umutlar besler ve bu yargıya kişisel olarak hangi ölçütü uygularsa uygulasınlar, onların kabul edilebilir bulacakları bir eş seçip seçmeyeceği konusunda endişelenirler. Bazı kız arkadaşlar ve erkek arkadaşları onaylamama ebeveynler arasında yaygındır ama eğer bunu ciddi bir biçimde seçilmiş bir eş adayı için yaparlarsa itirazları ciddi bir tepki alabilir (Wilson ve McLaughlin 2002). Bu durum da evlilik kurumu kurulurken bir uyumsuzluğu, hoşnutsuzluğu

tetikleyebilir. Bu tür durumlar ülkemizde de görülen kaçarak evlenme biçimine sebebiyet verebilmektedir.

Humphreys (1996)'a göre eş seçiminde bağımsız bir birey olmak kadar aşağıdaki nitelikler de önem taşır:

1. Kendini de başkasını da sevme, kabul etme, kendine ve başkasına değer verme yeteneği,
2. Dolaysız, açık ilişki kurma yeteneği,
3. Kendisinin ve başkasının duygularını ifade etme, karşılık verebilme yeteneği,
4. Sorumluluk alma yeteneği,
5. Başkalarına kendi varlığını ortaya koyabilmesi için destek verme yeteneği,
6. Stresle başa etme yeteneği,
7. Özgürlük gereksinimlerine (kendine, eşine ve çocuklarına) cevap verme yeteneği (İşmen Gazioğlu 2015).

Buss (1989)'a göre evlenilecek kişide aranan özellikler doğal bir biçimde kültürden kültüre, kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Bununla birlikte erkeklerin kadınlarda aradığı şey şunlardır:

Genç olma: Doğurganlığın yüksek olması, diğer bir deyişle çocuk verme olasılığının yüksekliği,

Çekicilik: Genç yetişkin kadınlarla özdeşleşmiş düzgün bir cilt, diri beden, parlak saçlar ve dolgun dudaklar gibi fiziksel özellikler. Bunlar aynı zamanda kadının üreme yeteneğinin ipuçlarıdır.

Kadınlarsa erkeklerde şunları arar:

Kaynak sahibi olma: İnsan dışı türlerde bunun anlamı yiyecek ve korunma sağlayabilecek bir eş iken, insan türünde bu durum çocuk yetiştirmek için gereken maddi kaynaklar anlamına gelmektedir.

Hırslılık ve çalışkanlık: 37 ülkeden toplanan verilerde (İspanya hariç) kadınların hırslılık ve çalışkanlığa önem atfettikleri bulunmuştur.

Toplumlarda eş seçimini etkileyen birçok etken vardır. Varlık, güç, toplumsal sınıf ve dini inançlar bunların başlıcalarıdır. Bunlar, aynı zamanda toplumun

ekonomik ve politik yapısının korunmasına yardımcı olan etkenlerdir (Bakırcıoğlu 2006). Eastwick ve Finkel (2008)'e göre kadınlar da erkekler de cinsiyetten bağımsız olarak, fiziksel çekicilik ve kazanç olanakları bakımından avantajlı bireyleri tercih etmeye meyilli olabilmektedir. Hamida ve arkadaşları (1998) ise erkeklerin de kadınların da karşılıklı sevgi ve şefkatin eş seçiminde en önemli konu olduğunu belirtmiştir (Burger 2006). Kadınlar nezaket, doğruluk, güvenilirlik, şefkat, kavrama yeteneği ve gelir durumu gibi özelliklere önem verirken; erkekler ise iyi görünüm, iyi yemek yapma becerileri ve tutumluluk özelliklerini tercih etmektedirler (Eastwick ve Finkel 2008).

Atkinson ve arkadaşları (2010)'na göre, karakter ve kişiliğin tersine fiziksel çekicilik pek denetleyemediğimiz, dolayısıyla da insanlardan hoşlanmanın bir ölçütü olarak kullanıldığında adaletsiz görünen bir etkendir. Fiziksel çekiciliği önemli kılan şey; hem sosyal durumumuz hem de kendi değerimizin, fiziksel olarak çekici kimseyle göründüğümüzde zaman güçlenmesidir. Hem kadınlar hem de erkekler, çekici ve romantik bir eş ya da arkadaşla birlikte olmayı, çekici olmayan kimseyle olmaktan daha iyi bir durum olarak yorumlar. Sigall ve Landy (1973)'nin bulguları da bu yöndedir.

İki kişi ilk defa karşılaşıp birbirlerini çekici bulduklarında, büyük ölçüde fiziksel özelliklerinden etkilenir. Tabii ki, bazı bireyler başkalarından daha fazla bir beden bilincine sahiptir; diğer insanlar görünümden daha az etkilenirken, bu kişiler karşısındakini kısa, şişman, hatta kızıl saçlı görmekten bile hoşnut olmayabilirler. Bununla birlikte, fiziksel çekim bireyi ancak belli bir noktaya kadar ilgilendirebilir. Eğer kişi daha yakından tanınır ve itici kişisel özellikleri ortaya çıkarsa ilişkinin seyri bundan etkilenebilir (Wilson ve McLaughlin 2002).

Bireylerin eşlerini nasıl seçtiklerine ilişkin birçok kuram ve tez vardır. Bu kuram ve tezlerin temelindeki fikir eş seçiminin bilinçli ve amaçlı bir seçim olduğu yönündedir. (Bacanlı 2001). Psikologlar, huyların benzemesi ile zıtların çekici oluşu yaklaşımlarını, göreli çekiciliğin "benzerlik" ve "tamamlayıcılık" teorileri olarak adlandırırlar (Wilson ve McLaughlin 2002).

Tamamlama teorisi

Santrock (2014)'a göre arkadaşlar ve sevgililer benzer tutumlar, değerler, yaşam biçimleri ve fiziksel çekiciliğe sahip olmaktadır. Bazı bireyler ise tam ters özelliği çekici bulabilmektedir. Örneğin; içe dönük biri, dışa dönük birini, fakir bir birey ise zengin birini çekici bulabilir. Yine bu teoriye göre sosyal konularda çekingen ve beceriksiz olduğunu hisseden birisi, rahat ve sosyal açıdan becerikli bir eş arayabilir (Wilson ve McLaughlin 2002). Tamamlayıcı ilişkide taraflardan birisi üst diğeri daha alt statüdedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel unsurların tamamlayıcı ilişkileri desteklediği, böylesi evlilik ilişkilerine prim verdiği söylenebilir. Zengin, yükseköğrenim görmüş bir erkeğin, daha düşük gelire sahip, lise mezunu bir hanımla evliliğinde böyle bir tamamlayıcılık ve güç farklılığı ortaya çıkabilir (Mavili 2015).

Benzerliğin çekici olduğuna ilişkin görüşün aksine, kişilerin kendilerinden farklı olan, onları tamamlayıp, bütünleyecek kişileri çekici bulduğunu varsaymaktadır. Bu farklılık hem kişilikte (baskın kişiyle itaatkâr birinin uyumlu birlikteliği gibi) hem de sahip olunan niteliklerde (zengin ve yaşlı birinin genç ve güzel biriyle birlikte olması gibi) söz konusu olmaktadır (Günayer Şenel 2015).

Tamamlama teorisini örnekleyen yazarlardan biri de Sargent (2011)'tir. Ona göre, bazen erkek ya da kadın kendisindeki bir eksikliği giderebilecek bir sevgili arar. Uzun boylu erkekler, ufak tefek kadınları sever. Sert mizaca sahip ya da huysuz erkekler, sessiz ve yumuşak başlı kadınlardan hoşlanır. Esmer, sarışını üstün tutabilir.

Benzerlik teorisi (Homogami)

Sosyal psikologlar yakın ilişkilerin gelişmesi için tanıdıklığın gerekli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Birçok arkadaş ve sevgilinin birbirlerini uzun süredir tanıdıklarını, birlikte büyüdüklerini, aynı lise ve/ya da üniversiteye devam ettiklerini, birlikte çalıştıklarını ve aynı sosyal aktivitelere katıldıklarını görülmektedir (Santrock 2014).

Clore ve Byrene (1974) benzer tutumların sosyal ödüller olduğunu savunur ve kişilerin karşıdakilerinden hoşlanmalarının, o kişilerle ortak tutumlarının oranı ile doğrudan ilişkili olduğunu savunur. Örneğin on değişik konudaki tutumundan altısında benzerlik olan bir kişiden, dört konuda benzer tutumunun gördüğümüz kişiye

kıyasla daha çok hoşlanmamız gerekir. Yapay deneysel koşullarda yürütülen araştırmalarda bu görüş desteklenmiştir (Hortaçsu 2003).

Zıtların birbirini çektiği klişesi, aşka dayalı ilişkiler göz önüne alındığında genellikle doğrudur. Çoğu kişi, tanıdıkları kişiler arasında bunun uygulanabilir göründüğü örneklere işaret ederken; araştırmacıların ellerindeki kanıtların çokluğu, farklılığa dayalı ilişkilerin en başarılı ilişkiler olduğu fikrini desteklemez. Çoğu kişinin bildiği, "benzeşenler buluşur" sözü, ilişkinin başarısı için daha güvenilebilir bir rehber gibi görünmektedir. Guerreo, Anderson ve Afifi (2011)'ye göre ise genel olarak arkadaşlarımızın ve sevgilimizin bize benzeme olasılığı benzememe olasılığından çok daha fazladır (Wilson ve McLaughlin 2002).

Benzer tutum, değer ve yaşam biçimlerine sahip insanlar birbirlerine çekici gelmesinin nedenlerinden biri de kendini doğrulamadır (consensual validation). Başka birinin tutum ve değerleri bizimkine benzediğinde kendi tutum ve değerlerimiz desteklenmiş olur. Benzerlik konusunda diğer bir neden ise insanların bilinmeyenden kaçınması ve korkmasıdır. Etrafımızda tutum ve değerlerini tahmin edebileceğimiz insanların olmasını tercih ederiz. Aynı zamanda benzerlik durumu benzer şeylerden hoşlanan ve benzer tutumlara sahip biriyle birlikte bir şeyler yapmaktan hoşlanma anlamına gelir (Santrock 2014).

Tamamlayıcılık teorisini destekleyen çok az kanıt bulunmuşken, eşler arasındaki, özellikle yaş, ırk, din, sosyal sınıf, zekâ, politik tavır, fiziksel çekicilik, hobiler ve ilgi alanlarındaki benzerliği destekleyecek çok fazla kanıt vardır. Benzerlik etkisi, kişilik özelliklerine göre daha az dikkat çekidir. Buna karşın, tamamlayıcılıktan daha önemli bir çekicilik unsuru olarak varlığını sürdürmektedir. Tamamlayıcılık teorisi çok daha uygun olduğu düşünülen kişiliğin üstünlük ve teslimiyet gibi boyutları, zıtlıktan çok benzerlik özellikleri gösterir (Wilson ve McLaughlin 2002).

Toplumdaki yaygın kanıya göre erkekler eş seçerken genellikle fiziksel çekicilik arar, kadınlar da makul olarak kazanç olanağı yüksek erkekleri tercih etmekten yana olur. Bununla birlikte fiziksel olarak çekici kadınlar zengin erkekleri tercih etmeye daha meyilli olur (Wilson ve McLaughlin 2002). Ancak kadının da erkeğin de kazanç beklentilerine ve fiziksel çekiciliğe önem verdiğini ayrıca bunun cinsiyete göre farklılaşmadığını dolayısıyla bu nitelikler görüşülen kişide varsa

romantik ilginin de pozitif olduğunu ve erkeklerin kadınlara oranla çekiciliğe daha fazla ilgi duyabilmektedir (Eastwick ve Finkel 2008). Sonuç olarak kadınlar da erkekler de cinsiyetten bağımsız olarak, fiziksel çekicilik ve kazanç olanakları bakımından avantajlı bireyleri tercih etmeye meyilli olabilmektedir.

Ancak yakın zamanda yapılan çalışmalar benzerlik ya da diğer bir ifadeyle denklik hipotezini destekler nitelikte değildir. Bu hipoteze göre soyut olarak daha çekici bireyleri tercih etmemize rağmen, gerçek hayat koşullarında kendi çekicilik düzeyimize yakın birini tercih ederiz. Bu araştırmalardan biri Eastwick ve Finkel (2008)'e aittir. Araştırma sonuçlarına göre çekici erkeklerin evlilikten daha az memnun oldukları ve benzerlikten öte evli eşler arasındaki farklılıklar eşlerin birbirine karşı tavır ve davranışlarını en iyi biçimde yordadığı bulunmuştur. Kadının daha çekici olduğu evliliklerde eşlerin her ikisi de daha olumlu tutum ve davranışlar sergilerken, kocanın daha yakışıklı olduğu durumlarda ise her iki eş de daha olumsuz davranmaktadır. Bu sebeple ilişkinin başında çekicilik önemli bir role sahip olmakla birlikte evliliğin genelinde daha az etkili olabilmektedir.

Benzerlik teorisi görücü usulü evliliklerde de dikkat çeken bir bilgi birikimi sunmaktadır. Birçok toplumda görülen bu evlenme biçiminde eş aranan kişi için ailesi ve yakın çevresi tarafından kültür, din, dünya görüşü, yaş, ekonomik düzey gibi faktörler göz önünde bulundurularak uygun olduğu düşünülen kişilerle evlilik yoluna gitmektedir. Bazı araştırmalarda da evliliğini bu yöntemle gerçekleştiren kişilerin boşanmalarının daha az olduğu görülmüştür. Dr. Robert Epstein'a göre de evliliklerini arabulucular ya da yakın akrabaları aracılığıyla kuranların bağlarının daha güçlü olduğu ve bu grubun aşk evliliği yapanlara göre daha az boşanma yüzdesi vardır (Habertürk 2016).

1.1.3. Evliliğin Aşamaları

Gerek evlilik gerekse aile kurma süreci çoğunlukla statik bir yapıymış gibi değerlendirilebilir. Ancak evlilik de aile hayatı da bireyin kendi yaşantısı kadar farklı süreçleri içerir. Bu süreçler "aile yaşam döngüsü" ya da "ailenin gelişimsel aşamaları" kavramlarıyla ifade edilmektedir (İşmen Gazioğlu 2015).

Evlilik durağan (statik) değildir, ilişkinin başlangıcından itibaren sürekli olarak pek çok değişim geçiren bir durumdur (Wilson ve McLaughlin 2002). Alanyazında

birçok aile yaşam döngüsü olmakla birlikte (Güngörmüş Özkardeş 2015) görüş birliğine varılmış bir yaşam döngüsü yoktur Rollins ve Feldman (1970) bu döngüyü 8 evrede ele almıştır:

1. evre: Başlangıç evresidir. Bu dönem evlilik ile başlar ve ilk çocuğun doğumuna değin devam eder. Evlilik, bekârlık rol ve sorumluluklarında çift rollerine geçişi belirginleştirir. Yeni roller çiftin birbiriyle, kendi ana babalarıyla, diğer çiftlerle ve bütünsel olarak toplumla olan ilişkilerine etki eder. Evlilik bir açıdan eski rol ve sorumluluklardan gelecekteki yeni rollere geçiş demektir. Bu evrenin en önemli işlevi, çifti mutlu edecek ortak bir yaşam şekli bulmak, doyurucu cinsel ilişkiyi keşfetmektir. Bu dönemdeki sorunlar hayat koşulları, ekonomik durum, cinsel ilişkiler, uyumsuzluk, ana-baba müdahalesidir.

2. evre: Doğum evresidir. Hamilelik ve ilk çocuğun hayata gelişiyle başlar ve karı kocalıktan ana babalığa doğru bir rol geçişini içerir. Bebeğin gelişi dengeyi bozabilir. Değişimler kızgınlığa ve kıskançlığa sebebiyet verebilir. Le Masters araştırmasında evliliğin bu döneminde ailelerin % 83'ünün yoğun bunalım yaşadığını bulmuştur. Knox (2007), ana-baba rolüne uyumsuzluk sebeplerini gebeliğe karşı olumsuz yargılar, ana babalığa ilişkin yetersiz hissetme, çocukla yetiştirme ile ilgili tecrübe yoksunluğu, rol değişimini kabule etmekte zorlanmak şeklinde ifade etmiştir (Zastrow ve Ashman 2014).

İnsanlar, hamilelik, evlat edinme veya üvey anne babalık vasıtasıyla anne baba olurken, bir dengesizlikle karşı karşıya kalır ve bu yeni duruma uyum sağlamaları gerekir. Anne babalar bebekleriyle kuvvetli bir bağlanma geliştirmek isterler, fakat aynı zamanda eşleri ve arkadaşlarıyla aralarında mevcut bulunan kuvvetli ilişkilerini de devam ettirmek isterler ve muhtemelen işlerine de devam ederler. Anne baba kendisine, bu yeni varlığın kendi yaşamını nasıl değiştireceğini sorar. Bir bebek, eşlerin yaşamına yeni kısıtlamalar koyar; artık istediği zaman dışarı çıkamazlar ya da lüks şeyler için her zaman kolayca para bulamayabilirler (Santrock 2014).

Wilson ve McLaughin (2002)'e göre bir çift çocuk yapma konusunda ne kadar hevesli olursa olsun, çocuk sahibi olmak bir ilişkinin dengesini çarpıcı bir biçimde etkileyebilir. Zira kadının hamileliği ve yeni bir bebeğin doğumu çoğunlukla çiftin cinsel yaşamına bir değişiklik getirir, hatta bir süre cinsel yaşam tamamen durabilir.

Pek çok insan da bebeğin gelişinin cinsel ilişkilerine çok büyük ve hoş olmayan bir etkisi olduğunu fark ettiğinde şaşırır ve düş kırıklığına uğrar. Crawford ve Huston (1993)'ın çalışmasında çocuğun doğumundan sonraki aktiviteler daha çok kadının tercihine göre şekillendiğini ve erkeklerin kendi istediği şeyleri yapabilmek için artık daha az fırsatının olduğu görülmüştür.

3. evre: Okul öncesi evredir. Ailedeki ilk çocuğun 3-6 yaş arasında olduğu evredir. İkinci çocuk doğmuş ve onunla ilgili sorunlar da başlamış olabilir. Bu dönemin sorumlulukları, eşler arasındaki yakın ilişki sürerken, kalabalıklaşan aile için yer, ekonomik imkân bulmak ve çocukları büyütmektir. Çocuk yetiştirmek zor ve önemlidir; besleme, sosyalleştirme, duygusal gelişime imkân sağlama gibi görevleri kapsar.

4. evre: Okul çağı evresidir. İlk çocuğun okula gidişiyle başlar. Bu evrede görülen değişimlerden biri de annenin yeniden işe başlamasıdır. Çalışan, işlerini seven anneler, çocuklarına daha doğru davranmakta buna karşılık çalışan ve işlerini sevmeyen anneler çocuklarına daha az zaman ayırmakta, çocuklar da anneye kızgın olabilmektedir. Benzer durum çalışmayan anneler için de mümkündür, çünkü çalışmadıkları için kendilerini kafese tıkılmış hissediyorlarsa çocuklar da bu durumdan olumsuz etkilenebilir.

5. evre: Ergenlik evresidir. Bu dönemde büyük çocuk ergenliğe girmiştir. Aile mali açıdan oldukça denge kazanmıştır, aile çoğunlukla büyüklük sınırlarına da erişmiştir, bütün aile üyeleri aynı çatı altında yaşamaktadır. Bu evrenin temel konuları, çocukların eğitimi, meslekleri ve eş seçimi üzerine odaklanır; çocuklarda cinsel eğilimler ve hareketlilik git gide artar; sigara, alkol hatta uyuşturucu kullanma kaygıları baş gösterir. Bu problemler ailede bunalıma ve kuşak çatışmalarına sebebiyet verebilir.

6. evre: Bu evrede aileye "fırlatma merkezi" denilebilir, çünkü yetiştirilen, hayata hazır hale gelen gençler yuvadan uçacaklardır, tıpkı anne babaları gibi. İlk çocuk yuvadan ayrılmıştır, son çocuksa yuvadan ayrılmaya hazırlanıyordur. Bu döneme değin anne ilgilerini ailesi üzerine odaklaştırmışsa stresli ve zor bir dönemdir. Çocukların yuvadan uçması anneler için önemli rol değişimleri demektir ki, bu bir gereklilik halini alır. Üstelik bu durum genellikle annenin menepoz problemleri

döneminde yaşanır. Bu biyolojik değişme "boş yuva (empty nest)" olgusu ile birleştiğinde kadınlar için bunalımlı zamanlar başlar.

7. evre: Son çocuğun aileden ayrılışıyla ortaya çıkan evredir. Bu dönemdeki en belirgin problem, çiftlerin yaşlanan ana babalarına bakmaları, daha sonra da onların ölümünün yarattığı duyguların (yas gibi) üstesinden gelme sorunu ve ana babaların büyükanne ve büyükbaba olmalarıyla yaşanan rol değişimi gelmektedir.

8. evre: Yaşlanma evresidir. Emeklilikle eşlerden birinin ölümüne kadar olan evreyi kapsar. Emeklilik ve dolayısıyla ortaya çıkan boş zamanın değerlendirilmesi bu dönemin sorunlarındandır. Mali imkânların daralışı yaşam doyumunda da düşüşe neden olmaktadır, bununla birlikte sağlık problemleri de bu sorunlara eşlik eder.

Aile yaşam döngüsü (family life cycle) konusunda farklı dönüm noktaları ifade edilmiştir. Reuben Hill de 9 farklı dönüm noktasından söz etmiştir. Mc Goldrick (1982) ve Carter (1989)'a göre ise aile yaşam döngüsü 6 aşamada ele almak mümkündür. Bu aşamalar:

1. Bağımsız genç yetişkin,
2. Evlenmiş yeni çift,
3. Küçük çocuğu olan aile,
4. Çocuğu ergenlik döneminde olan aile,
5. Çocukları yuvadan ayrılan aile,
6. İleriki yaşamda aile (İşmen Gazioğlu 2015).

Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Geçişlerde Yaşanan Duygusal Süreçler	Aile Statüsündeki Değişmeler
1.Evden ayrılma: Bağlı olmayan genç yetişkin	Kendisinin duygusal ve finansal sorumluluklarını kabul etme	a. Aile merkezlikten kendini ayırma b. Yakın akran ilişkilerinin gelişimi c. Maddi bağımsızlığını kazanma ve çalışma ile ilgili olarak benliğini oluşturma
2.Evlilik yoluyla ailelerin birleşimi: Yeni evli çiftler	Yeni bir sisteme katılım	a. Evlilik sisteminin oluşması b. Eşlerin arkadaşlarını içeren ve ailenin de katıldığı yeniden yapılanma
3.Ebeveyn olma: Çocuğu küçük olan aile	Aileye yeni üyelerin katılımını kabullenme	a. Aile sisteminde çocuklar için bir alan yaratmaya uyum sağlama b. Çocuk bakma, ev işlerine katılma, maddi sorumluluğu üstlenme c. Ebeveynlik ve büyükanne ve büyükbabalık rollerini içeren aile ilişkilerini yeniden organize etme
4.Çocuğu ergenlik döneminde olan aile	Çocuğun bağımsızlığını ve büyükanne büyükbabanın güçsüzleşmesini içeren aile bağlarının giderek esnekleşmesi	a. Ergenin sistemin içine ve dışına hareket etmesini düzenleyen ebeveyn çocukluk ilişkisi b. Evlilik ve iş konularına yeniden odaklanma c. Yaşlı kuşaktan kişilere bakmayla ilgili düzenlemeler.
5.Çocukları evden ayrılan aile	Aile sistemine birçok giriş ve çıkış oluşunu kabullenme	a. Aile sistemine ikili olarak yeniden uyum sağlama b. Büyümüş çocuklar ve kendi ebeveynleriyle yetişkin yetişkine bir ilişki c. Aileye gelen gelin, damat ve torun gibi bireylere ilişkin uyum d. Hastalıklara ve kendi ebeveynlerinin ölümleriyle başa çıkma
7.Daha sonraki yaşamda aile	Kuşakların rollerinin değişikliğini kabul etme	a. Fizyolojik gerileme döneminde kendisinin ya da çift olarak fonksiyonlarının ve ilgilerinin sürdürülmesi: Yeni ailesel ve sosyal rol olanaklarını keşfetme b. Orta kuşağın daha merkezli bir rol üstenmesini destekleme c. Sistem içinde yaşlıların aklı selimi ve deneyimine daha fazla önem verme d. Eşlerin, kardeşlerinin ve akranlarının ölümünü kabul etme ve kendi ölümüne hazırlanma. Yaşamı gözden geçirme ve bütünleştirme

Tablo 1: (Güngörmüş Özkardeş 2015)

1.1.4. Evlilik Biçimleri

Alanyazında evlilik (Geçtan 2014), geleneksel ve modern olmak üzere iki biçimde ele alınmaktadır. Sezen (2005)'e göre evlenme tipleri toplumun değer yargılarına, sosyal ve iktisadi yapısına, kır ve kentlerdeki yaşam biçimlerine göre farklılıklar arz eder. Toplumsal değişim sürecinde, endüstrileşme ve kentleşme önemli rol oynar. Türkiye'de kültürel değişmenin yoğun olduğu büyük şehirlerde tanışarak

evlenme gün geçtikçe yaygınlaşırken, gelenekselliğin ön planda yörelerde farklı evlenme biçimleri de görülebilmektedir. Görücü usulü, kız kaçırma (düğünsüz evlenme), başlık parası, oturak alma, başörtüsü kaçırma, beşik kertmesi, taygeldi, kuma getirme, berder, kepir, ölen kardeşin hanımıyla evlilik, baldızla evlilik, içgüveyi, yetim evliliği, yakın akrabayla evlenme gibi 33 evlenme biçimi vardır. Bununla birlikte genel olarak Türkiye'de görülen evlenme biçimi çiftlerin kendi tanışıp anlaşarak başka bir deyişle flört ederek ve yakınlar, akrabalar vasıtasıyla gerçekleşen görücü usulü evliliklerle gerçekleştirilmektedir.

Geleneksel evlilik

Görücü usulü evliliklerin dünya çapında, hatta gelenek olduğu toplumlarda bile azalıyor olmalarına rağmen, uzun bir tarihi vardır. Evliliğe temel oluşturacak romantik aşk bugün için ters gelebilir ancak, ilk kez düğünlerinde tanışan genç erkeklerin ve kadınların birçoğu birbirine âşık olurdu ve yaşam boyu eş olarak geçirdikleri beraberliklerini mutlu bir biçimde sürdürebilirdi (Yelsma ve Athappily 1988).

Günümüzde eskinin geleneksel görücü usulü evlilik sistemi yoğun olarak kaybolmakta ve yerini flört ederek evlenme ya da eşlerin kendi kendilerine belirlediği, ailelerin sonraları devreye girdiği bir işleyişe bırakmaktadır. Eşlerin birbirlerini tanıyıp sevmeleri ve anlaşarak evlenmeleri, evliliğin ön şartlarını tamamlamaları ve kendilerini değerlendirip ideal eş seçimini yapabilmeleri açısından çok önemlidir.

Modern evlilik (Çağdaş evlilik, Contemporary marriage)

Modern evlilik kadın ve erkeğin kendi isteğiyle beraber yaşamayı kabul ettiği; eşlerin ömür boyu birbirine sevgi ve bağlılık sözü verdiği, bu durumun kurumlarca belgelenmiş olduğu evliliktir. Evlilerin ilişkileri, birincil ilişkiler; tüm kişiliği kapsayan yüz yüze yaşantılardır. Bu nitelikteki ilişkiler evliler arasında güçlü duyguların doğmasına; başta toplumsal, ruhsal ve cinsel olmak üzere, derin ve yoğun doyumlara ortam hazırlamaktadır. Sorumlulukların başında, birbirinin gereksinimlerini gidermek gelmektedir. Bunu, ailenin öteki bireylerine karşı görevlerini yerine getirme sorumluluğu izlemektedir (Bakırcıoğlu 2006).

Çağdaş evlilikteyse evlilik kurumunun olumlu yönlerini cinsellik, ekonomik güvence ve yakın dostluk gibi etkenlerle sınırlamak mümkün olmamaktadır. Bununla

birlikte çağdaş evliliklerin geleneksel evliliklerden farklı olduğu, arkadaşlığın önem kazandığı ve paylaşımların artışı dikkat çekicidir (Yavuzer 2015).

Geçtan (2007)'a göre geleneksel evliliğin aksine modern evliliklerde arkadaşlığın ve ortak kararların daha ağır bastığı görülmekte ve bu tür evliliklerde, kadın ve erkeğin dünyası birbirinden pek farklılaşmamaktadır.

Modern evlilikleri flört evliliği olarak ele almak mümkündür. Flört kadınla erkek arasındaki duygusal ilişki olarak tanımlanmakta (TDK 2016) birlikte bu tanışma/evlenme biçiminde söz daha çok çiftlere ait olmakta ve aileler bu karardan daha sonra haberdar olmaktadır.

1.1.5. Evlilik Uyumu

TDK sözlüğe (2011)'e göre "evlenmek", erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek şeklinde "evli" kelimesi ise 1.Evlenmiş olan (kadın veya erkek). "evlilik" kelimesi ise evli olma durumunu ifade eden bir kelime olarak tanımlanmıştır. "Uyum" kelimesi ise bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk. 2. Toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak, entegrasyon. 3. Ortak özellikleri açısından sesler arasındaki uygunluk, harmoni şeklinde tanımlanmıştır.

Russel (1983)'a göre evlilik uyumu, eşlerin eşitlikçi tutuma sahip olması, fikirsel ve fiziksel yakınlık geliştirmesi şartıyla gerçekleşen ilişki olarak nitelendirilmektedir. Evlilik uyumu, evlilik yaşantısına ilişkin memnuniyeti ve beklentilerin karşılanma durumu olarak isimlendirilmekte ve evlilikte mutluluğun artması ve çatışmanın azalmasıyla beraber gelişmektedir. Collins ve Coltrane (1991) ise evlilik uyumunu genellikle evlilik mutluluğuyla beraber seksüel doyum, pozitif iletişim ve şayet yeniden evlenilecek olunsa aynı kişiyle evlenmeyi istemek gibi farklı evlilik uyumu ölçütleriyle belirlendiğini savunmaktadır (Yalçın 2014). Bir başka tanım da Burgess ve Cotrell (1998)'e aittir; farklı kişiliğe sahip eşlerin, mutluluğa ve birlikte belirlenmiş gayelere ulaşmak için, bütünlenmiş şekilde birbirini tamamlamalarıdır (Yılmazçoban 2011).

Evlilik konusunda çokça irdelenen evlilik uyumu kavramı, basit tanımıyla bir evliliğin istekli olunan ve istekli olunmayan niteliklerinin bir dengeye ulaşmasıdır

(Tutarel Kışlak 1999). Evlilik uyumu sağlama konusunda birbiri ile açık iletişimi yakalayabilmiş, problemleri beraber çözmeye çalışan, karar alma konusunda ortak hareket edebilen çiftlerin uyumlu bir evliliğe sahip oldukları kabul edilmektedir (Tutarel Kışlak ve Çabukça 2002). Bununla birlikte evlilik kavramının, aile kurma olgusunun karmaşık olması sebebiyle evlilik uyumu da hayli karmaşıktır (Tutarel Kışlak 1999).

İnsanoğlu genellikle çeşitli rollere, çevresel koşullara uyum sağlar ve hayatın seyri boyunca iyi oluşu, mutluluğu, şahsında, sosyal yaşantısında, ekonomik durumunda ve evlilik hayatında arar ve bunlar için çaba gösterir. Evlilik uyumu evliliğin ilk günlerinde ciddi önem atfedilen bir durum olmasına rağmen hayat boyu süren bir durumdur (Goel ve ark 2013).

Halford, Kelly ve Markman (1997), evlilik uyumu ile ilgili dört ana nitelik tanımlamıştır:

1) Evlilik yaşamındaki pozitif etkileşimlerdir: Evlilik uyumları yüksek çiftlerin, evlilik uyumları daha düşük olan çiftlere kıyasla, birlikte daha pozitif olduğu ifade edilmektedir,
2) Etkin iletişim ve doğru bir çatışma yönetimidir: Evlilik uyumları düşük ve problem yaşayan çiftlerin, çatışma çözümüyle ilgili daha zarar verici davranışlara başvurdukları ve çatışma kaçınmalarının daha yüksek olduğu görülmektedir,
3) Evlilik uyumu yüksek olan bireylerin eşlerine daha pozitif bir bakış açısına sahip oldukları, evlilik uyumu düşük dolayısıyla mutsuz çiftlerin ise, seçici bir biçimde eşlerinin olumsuz davranışlarına odaklandıkları belirtilmektedir,
4) İlişki şemaları kavramıyla bireylerin zaman içerisinde hem eşleri hem de ilişkileri hakkında geliştirilen, inanç ve algılardan söz edilmekte ve eşler arasında uyum düzeyinin yükselmesi ve ilişkilerle ilgili daha olumlu inançlara sahip olmaları açısından olumlu yönde bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Çakmak Tolan 2015).

Bizim ya da sevdiğimiz kişinin ebeveynliğe, ekonomik baskıya, eşin akrabalarına, ciddi hastalıklara, masrafların gittikçe artmasına, taşınmaya, yaşlanmaya ya da yaşamın bir parçası olan, yaşamı değiştiren başka olaylara nasıl tepkiler

göstereceğini pek azımız bilebiliriz. Bu türden durumsal değişikliklerin ve eşlerden her birinin yeni, bilinmeyen tepkilerinin sonucu olarak, birbirine çok benzeyen uyumlu çiftler daha önce akıllarından bile geçmeyen konular sebebiyle uyumsuzluk yaşayıp kendilerini araları açılmış bulabilir (Byrne ve Murnen 1988). Ancak aile yaşamı boyunca eşlerin görevi birbirlerine uyum sağlamaktır ve bu uyum her alanda sağlanmalıdır. Var olan uyumsuzlukları ise sevgi ve saygı çerçevesinde yapıcı, açık bir dille konuşulduğunda çözmek daha kolaydır (Sargent 2011).

İstikrarlı ve mutlu bir evlilikte iki ayrı kişiliğin birbirlerini bütünlemesiyle gerçekleşir. Bu uyumun boyutları ise şunlardır:

1- İlişki kurmada uyum,
2- Ruhsal yaşamda uyum,
3- Sosyal hayattaki birliktelikte uyum,
4- Karşılıklı tutumlarda ve davranışlarda uyum,
5- Birbirini tamamlamada ve bütünleşmede uyum,
6- Seksüel uyum (Özuğurlu 2013).

Öztürk (1994)'e göre evlilik uyumunun bir etkeni olarak değerlendirilen cinsel uyum sadece boşalma ve doyumu sağlayan cinsel birleşme değildir. Aslında seksüel uyum genel uyumun bir parçasıdır ve kompleks ruhsal olayları da kapsar. Sevmek, sevilmek, bağlılık, dokunmak, okşamak/okşanmak, konuşmak vb. gibi pek çok duygu ve gereksinim seksüel uyumu kapsar. Bununla birlikte hayatta önemli üç uyum alanından söz edilebilir:

1) İş hayatı,
2) Sevme-sevilme-cinsel sevişme alanı,
3) Sosyal alan.

Bu üç farklı alan birbiriyle yakından bağlantılı olmakla birlikte bir alandaki uyumsuzluk ve hoşnutsuzluk, diğer(ler)ini de etkileyebilmektedir (Ateş 2015).

Çocukların ana-babaları arasındaki uyuma ilişkin algıları yüksek olduğunda çocukların kendi benliğine ilişkin değerlendirmeleri olumlu olmakta, algılanan uyum düşük olduğunda da bu olumsuz durum çocukların benliklerine ilişkin algılarına da olumsuz etkilemektedir (Yılmaz 2001). Dolayısıyla evlilik uyumu yalnız çiftlere değil çocuklara, geniş bir perspektifte ise tüm topluma etki eden bir durum olabilmektedir.

Hoelter (2009)'a göre boşanma, evlilik uyumsuzluğunun bir neticesi olarak ele alındığında ise farklı sosyo-ekonomik gruplarda görülmesine rağmen, kimi gruplarda daha yaygın bir biçimde gözlemlenmektedir. Dini bir inanca sahip olmamak, boşanmış ebeveyne sahip olmak, evlilik öncesi çocuk sahibi olmak boşanmada artışa sebep olan risk faktörlerindendir. Bununla birlikte eşlerden birinin alkolik oluşu, psikolojik sorunlarının olması, şiddet eğilimli, sadakatsiz ve ev işlerini yeterince paylaşmaması boşanma olasılığını arttırmaktadır (Santrock 2014).

Kudiaki (1999)'ye göre evlilik doyumu, evliliğe ilişkin memnuniyet olarak tanımlanır. Evlilikte çatışmanın azalması ve mutluluğun artmasıyla birlikte gelen bir durumdur. Evlilik doyumu, doyuma ulaştıran sıcak ve samimi anlardan, geri bildirim yaratan soğuk alanlara kadar uzanan bir yelpazeyi içerir. Evlilik doyumu, ilişkide mutlu olma, seksüel doyum, pozitif iletişim ve şayet evlenilecek olunsa yine aynı eşle evlenme isteği gibi farklı ölçütlerle ölçülmektedir (Çavuşoğlu 2011). Evlilik uyumu, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu, evlilik kalitesi gibi kavramların alanyazında birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. White (2003)'a göre, söz konusu kavramlar birbirleri arasında ilişkili olmakla beraber, aralarında kimi farklılıklar da mevcuttur. Evlilik mutluluğu kavram olarak duygusal, evlilik doyumu kavramıysa bilişsel eksenli bir kavramdır. Evlilik uyumu ve evlilik kalitesi kavramlarıysa, mutluluk ve doyum kavramlarını içermekte ve bu kavramlar gerek bireysel boyutta gerekse çift boyutuyla ele alınmaktadır (Çakmak Tolan 2015). Kalkan (2002)'a göre ise evlilik uyumu, evlilik doyumu ve mutluluğu kavramlarını kapsayan bir olgudur.

1.1.6. Evlilik Uyumu ve Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları ile bağlantılı değişkenler aktarılacaktır. Alanyazında ifade edilen bu iki kavram arasında yüksek ilişki baz alınarak her iki kavramın ele alınması makul görülmüştür. Uzmanlar, sosyal (demografik) faktörlerin, ilişkinin ilk dönemlerinde evliliğin olası bozulmasına daha fazla etkisi olabildiğini iddia etmektedir (Wilson ve McLaughin 2002).

Evli çiftler, hayatları boyunca karşılaşacakları stresli ve farklı olaylara uyum sağlamak zorundadır. Bir çiftin uyum sağlama gücü, yaşadıkları stresin düzeyine ve her bir eşin evliliğe tahammül gücüyle orantılıdır. Çiftlerin uyum süreçlerinde zamanla

elde ettikleri deneyimler, nihayetinde evliliklerine bir sağlamlık kazandıran, evliliğe ilişkin algılarını etkiler (Karney ve Bradbury 1995).

Ev dışında çalışan kadınlar, hem işin hem de ailenin taleplerini yerine getirme konusunda zorlanmaktadır. İş ve aile arasında bir denge kurma mücadelesi bireyi etkilemektedir. Bu durum da evlilik uyumuna doğrudan yansımaktadır (Yeşilyaprak 2005).

Yeşiltepe (2011)'nin öğretmenlerle yürüttüğü çalışmada evlilik uyumunun evlilik biçimine, çocuk sayısına, çocuk bakımına ve bireylerin kıdemlerine göre bir farklılaştığını ve psikolojik iyi oluş puanlarının evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları olduğu belirtilmiştir.

Evlilik uyumuyla ilgili bir diğer değişkenin de eşlerin sahip olduğu iletişim becerileri olduğu söylenebilir. İletişim becerileriyle evlilikler uyumlu ya da uyumsuz boyuta taşınabilmekte ve bu durum da evliliğin doyum ve mutluluk düzeyini etkilemektedir (Yalçın 2014). Empati değişkeni de alanyazında ele alınan etmenlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Evliliklerinde sorun yaşayan çiftlerin empati puanlarının düşük olduğu görülmektedir (Tutarel Kışlak 2002).

Evlilikle ilgili çalışmalar incelendiğinde eşlerin kişilik özelliklerinin birbirine benzeyişinin evlilik ilişkisini etkilemesine dair kimi görüşlerin de söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, bir kısım araştırmacılar kişilik özellikleri birbiriyle uyumlu çiftlerin evliliklerinden daha fazla doyum sağladıklarını savunmakta, bir kısmı ise kişilik özellikleri farklı olan çiftlerin eksik yönlerini tamamladıklarını ve evliliklerinin birbirlerinin tamamlayıcısı olarak uyum sağladıklarını ileri sürmektedir (Çelik 2006). Bu iki farklı durum eş seçimi konusundaki tamamlama ve benzerlik teorilerine dikkat çekmektedir.

Mutlu, uyumlu evliliklerde eşler hem fiziksel hem de duygusal olarak az stres yaşamaktadır, dolayısıyla bu da bireylerin fizyolojisinde daha az yıpranmaya sebep olmaktadır. Bu tahribatlar yüksek tansiyon, kalp rahatsızlıkları gibi fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra, kaygı depresyon ve madde bağımlılığı gibi psikolojik sorunlara yol açmaktadır (Santrock 2014).

1.1.7. Evlilik Uyumuyla İlgili Çalışmalar

Evlilik uyumuyla ilgili yapılan araştırmalara; eşlerin kişilik yapıları, bağlanma stilleri, infertilite, eşlerin fiziksel ve ruhsal halleri, evliliği etkileyebilen sosyo-demografik özellikler gibi konuların etki ettiği görülmektedir. Bu nedenle, evlilikle ilgili araştırmalarda çoğunlukla evlilikte uyumu, evlilik doyumu, evlilikte mutluluk, evlilik başarısı, evlilikte görüş birliği, evlilikte arkadaşlık, evlilikte problem çözme etkileşimleri, evlilikte çatışma çözme, eş seçimi, evlilikte rol beklentileri, evlilikle ilgili işlevsel olmayan inançlar gibi değişkenler ele alınmıştır.

Yurt içinde yapılmış çalışmalar

Yıldırım (1992) çalışmasını Ankara'nın merkez ilçelerindeki 559'u kadın 541'i erkek olmak üzere toplamda 1100 evli bireyle yürütmüştür. Evli bireylerin uyum düzeylerini ölçen Hacettepe Kişilik Envanterini kullanmıştır. Araştırma bulgularını şu şekilde özetlemek mümkündür; Katılımcı erkeklerin evlilik uyum düzeyleri kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Yaş değişkenine göre evlilik uyum düzeyi artmaktadır. Birden fazla evlilik yapmış bireylerin evlilik uyumlarının yalnız bir evlilik yapmış bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evli bireylerin ilk evlenme yaşı yükseldikçe evlilik uyumlarının arttığı görülmüştür. Sağlığından memnun olan katılımcıların evlilik uyumlarının yüksek olduğu, fiziki görünüşünden memnun olan bireylerin, fiziki görünüşünden memnun olmayan bireylere göre evlilik uyumlarının yüksek olduğu, eşinin fiziki görünümünden memnun olanların eşinin fiziki görünümünden memnun olmayanlara göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu, eşler arası yaş farkının arttıkça bireylerin evlilik uyum düzeylerinin de düştüğü, bulunmuştur. Bununla birlikte çocuk sayısıyla evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Eşiyle tanışarak, ailesinin ve kendisinin kararıyla evlenenlerin uyum düzeylerinin, görücü usulü veya sadece anne babasının kararıyla evlenenlerin uyum düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Eşiyle ev işlerini, duygu ve düşüncelerini paylaşanların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu, akraba ve yakınlardan destek gören bireylerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu, cinsel yaşamda anlaşan katılımcıların evlilik uyum düzeylerinin yüksek olduğu, sosyo-ekonomik düzeyin, aylık gelirin arttıkça evlilik uyumunun da arttığı, ailenin aylık gelirine katkısı olan bireylerin evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu

görülmüştür. Öte yandan eğitim düzeyinin, iş memnuniyetinin arttıkça evlilik uyumunun da arttığı bulunmuştur.

Çoban ve arkadaşları (2008)'nın çalışmasında menepozal şikayetleri sebebiyle hastaneye gelen 1346 hastadan 226 evli kadın çalışmaya alınmış, katılımcılara Evlilik Uyum Ölçeği, Menepozal Semptomları Değerlendirme Ölçeği, Menepoza İlişkin Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların evlilik uyum puanlarının kesme puanın (43,5) altında kalmasıyla evlilik ilişkileri uyumsuz bulunmuştur. Kadınların evlilik uyumlarıyla menepoza ilişkin tutum puanları arasındaki ilişki pozitif yöndeyken meneopozal semptomlarıyla evlilik uyumları arasındaki ilişki negatif bulunmuştur.

Şendil ve Korkut (2008) çalışmasında 112 kadın, 59 erkek evli bireyden toplanan verilerle bireylerin evlilik uyum ve çatışma düzeylerinin incelenmiştir. Çift uyumuyla evlilik çatışması bildirimi arasında kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılaşma bulamamıştır. Katılımcıların çift tatmini ve duygu ifadesi düzeylerinin eğitim durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış analizlere göre ilkokul düzeyinde eğitim almış bireylerin ortaokul düzeyinde eğitim almış katılımcılara göre puanlarının daha düşük olduğu ve evlilik çatışması puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlkokul düzeyindeki katılımcıların toplam çift uyumu, çift tatmini, çift birlikteliği ve duygu ifadesi lise düzeyindeki katılımcılara göre anlamlı düzeyde fark bulunmuşken yine aynı iki grup kıyaslandığında çift fikir birliği ve evlilik çatışması puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. İlkokul düzeyindeki katılımcıların lisans ve üstü eğitim almış katılımcılara kıyasla çift uyumu, çift tatmini, çift birlikteliği ve duygu ifadesi puanlarının daha düşük, evlilik çatışması puanlarının ise daha yüksek olduğu, bu iki grup arasında çift fikir birliği açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların hem evlilik uyumları hem de evlilik çatışması düzeylerinin ekonomik durum bakımından toplam çift uyumu, çift birlikteliği, evlilik çatışması puanlarının evlilik uyumu puanlarının farklılaştığı bulunmuştur. Ekonomik duruma göre çift fikir birliği, çift tatmini ve duygu ifadesi puanlarında bir farklılaşma görülmemiştir. Ekonomik durumu düşük olan katılımcıların toplam çift uyumu ve çift birlikteliği puanları ekonomik durumu iyi olanlardan düşük bulunmuştur. Evlilik biçimi "anlaşarak" olanların çift uyumu, çift birlikteliği, çift tatmini ve duygu ifadesi evlilik biçimi "görücü usulü" olanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların evlilik süresi artışı sevgi gösterme davranışlarında azalmada bir etken

olarak bulunmuştur. Çocuk sayısının artmasıyla toplam çift uyumu, çift tatmini, çift birlikteliği ve duygu ifadesinde azalma bulunmuştur. Evlilik çatışmasının artması ile çocuk sayısının artmasının çift uyumundaki düşmenin yordanmasına anlamlı etki ettiği bulunmuştur. Evlilik süresinin, çift uyumunda yordayıcı bir değişken olmadığı görülmüştür.

Erişti (2010) çalışmasını en az üç yıldır evli olan, asgari ilkokul mezunu ve kronik ruhsal bir hastalığı olmayan toplam 174 kadın ve erkek evli bireyle yürütmüş olduğu çalışmasında; bireylerin yaşının evlilik ile ilişkili değişkenler arasında herhangi bir farklılaşma yaratmadığı bulunmuştur. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların eşleriyle dünya görüşlerinin çoğunlukla tamamen uyuşur, ilkokul ve ortaokul ve lise eğitim düzeyine sahip katılımcıların eşleriyle dünya görüşlerinin orta düzeyde uyuşur, lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcıların eşleriyle dünya görüşlerinin ise az düzeyde uyuşur olduğu görülmüştür. Ekonomik durumlarının kötü olarak değerlendiren katılımcılar, çoğunlukla evlilik yaşantılarının da kötü olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Öte yandan ekonomik durumu kötü olan katılımcıların geleceğe ilişkin umutlarının da az olduğu görülmektedir. Evlilik Yaşamı Ölçeği, Evlilikte Anlaşma, Evlilikte Tarz ve Evlilikte Uyum Ölçekleri kendi aralarında pozitif korelasyon göstermiştir. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II'deki kaygı puanları yükseldikçe evlilik uyumu ve evlilik yaşantısına ait ölçeklerden alınan puanların düştüğü ve bireylerin ilişkilerdeki kaygı ve kaçınma puanları düştükçe evlilik uyumlarının ve doyumlarının arttığı belirlenmiştir. Bununla birlikte evlilik uyumları yüksek olan katılımcıların evlilik doyumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumlarının arttığı görülmüştür.

Çavuşoğlu (2011) çalışmasında İstanbul ilinde 217 evli bireyle (118 kadın 98 erkek) çalışmış katılımcıların evlilik uyumlarıyla aldatma eğilimleri arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Çocuk sayısıyla evlilik uyumu arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Katılımcıların evlilik uyum puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Evlilik uyumu evlilik süresine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Katılımcıların evlilik uyumları, cinsiyete ve bağlanma stillerine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Çelik ve Tümkaya (2012) 40'ı kadın 79'u erkek olmak üzere toplamda 119 evli öğretim elemanıyla çalışmıştır. Katılımcıların evlilik uyumuyla yaşam doyumu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulmuştur. Cinsiyete göre evlilik uyumu için anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Akademik unvana göre yaşam doyumu farklılaşırken evlilik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çalışma yılına göreyse evlilik uyumu ve yaşam doyumu anlamlı değildir. Bununla birlikte öğretim elemanlarının evlilik uyumları ve yaşam doyumları toplam puanlarının verilen ders saatine göre farklılaştığı bulunmuş 0-10 saat ders verenlerin 21-25 saat ders verenlerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları bulunmuştur.

Yalçın (2014) çalışmasında 103 evli kadınla sosyo-demografik özelliklerin evlilik uyumunu ne düzeyde etkilediğini araştırmıştır. Katılımcıların olumlu iş yaşantılarının ev yaşamlarını etkilediği, evlilik uyumları ile yaşları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu, 41 yaş ve üzeri yaş grubundaki kadınların evlilik uyumlarının 21-30 yaşındaki kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu, kadınların çocuk sayılarına göre evlilik uyumu arasında anlamlı bir farkın olmadığı, kadınların evlilik süresi ile seksüel hayatları ve eşlerine karşı duyguları arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Çalışma grubundakilerin % 36,9'u sorunlar karşısında sessiz kalma tutumunu sergilediği bulunmuştur.

Çelebi ve Bal (2015)'ın çalışmasında İstanbul ilinden farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip 54 kadın 46 erkek evli bireyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda eşiyle aynı doğum sırasına sahip olan bireylerin evlilik uyum puanlarının eşiyle farklı doğum sırasına sahip olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bireylerin evlilik uyumlarının yaş ve katılımcının kendi eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Ende İnce ve Güdücü Tüfekci (2015)'nin çalışmasında engelli çocuğu olan 123 katılımcının evlilik uyumları ve yaşam doyumları araştırılmıştır. Engelli çocuğa sahip olan bireylerin evlilik uyumlarının düşük olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, otistik bozukluğu ve down sendromu olan çocukların anneleri eşleriyle olan yakınlıklarında normal gelişim seyreden çocukların annelerine kıyasla daha zayıf olduğu görülmüştür. Araştırmada katılımcıların yaşam doyumları açısından "az memnun" oldukları belirlenmiştir ve ebeveynlerin evlilik uyumu ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde

ve orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir veya iki çocuğu olan, bir engelli çocuğu olan, anlaşarak evlenen, 6-10 yıldır evli olan herhangi bir madde kullanmayan ve eşinden şiddet görmeyen katılımcıların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yurt dışında yapılmış çalışmalar

Denga (1982) araştırmasını Güney Nijerya'da 24-38 yaş aralığındaki 40 infertil 40 çocuk sahibi anne ile gerçekleştrimiş ve Spainer'ın çift uyum ölçeğini kullanmıştır. Araştırmacı infertil katılımcılardan veri toplarken ansızın ağlama ve yoğun duygusal boşalmaları da ifade etmiştir. Sonuç olarak çocuğu olan kadınların (infertil olmayan) infertil olanlara göre hem tüm altboyutlarda hem de toplam ölçek puanında daha yüksek uyum puanları bulunmuştur.

Filsinger ve Wilson (1984)'a göre dindarlık evlilik uyumuna doğrudan olumlu etki etmese de hem evlilikte hem de hayatta karşılaşılan problemlerin aşılmasında kolaylaştırıcı bir etkendir. Filsinger ve Wilson (1984) çalışmasını Protestan mezhebine mensup olan 208 evli çiftle 8 klise üzerinden yürütmüş, ÇUO (Çift Uyum Ölçeği) kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında katılımcıların dindar olmalarının evlilik uyumuna pozitif etki ederken, çocuk sayısının artışının evlilik uyumuna negatif etki ettiği görülmüştür.

Smith (1985) araştırmasında yaklaşık 30 yıllık bir zaman diliminden 27 çalışma seçmiş ve veri toplama yöntemiyle 4602 bireyle gerçekleştirmiştir. Birçok karşılaştırmalı analiz göstermiştir ki, kadın eş ve erkek eş gruplarında evlilik uyumu açısından bir farklılık yoktur ancak evlilik uyumunun spesifik ölçümlerinde farklılıkların çalışmayan gruplarda olduğu görülmüştür. Kadın eş grupları evlilik uyumu açısından ele alındığında bir fark bulunamamıştır. Genel görünüm kadın eşlerin çoğunluğu (her eğitim düzeyinden) çalışma durumlarının çok az bir etki ettiği yönündedir. Çalışan ve çalışmayan kadın eşlerde hangi gelir seviyesinden ve hangi sosyal sınıftan olursa olsun evlilik uyumuna bir etki bulunamamıştır. Özetle araştırma sonuçları hem erkek eşler hem de kadın eşler için çalışma ya da çalışmama durumu evlilik uyumu üzerinde çok az bir etkiye sahiptir. Birçok analizde kadın eşin çalışması ya hiç ya da çok az bir etki ettiği görülmüştür.

Stanley ve arkadaşları (2002) 908 çiftle yaptığı çalışmada Evlilik Uyum Ölçeği ve İletişim Ölçeğini kullanmıştır. Sonuç olarak, eşler arasındaki olumsuz iletişim ve etkileşim ile boşanma olasılığının artması arasında pozitif yönde ilişki bulunmuş, geri çekilme çatışma çözüm stilinin katılımcılar tarafından çok kullanıldığı bu durumun da ilişkide yaşanan olumsuzlukları tetiklediği bununla birlikte olumlu ilişkiyi ise negatif olarak etkilediği görülmüştür.

Akram ve Malik (2011) araştırmasını Pakistan'daki farklı kolejlerden ve bir üniversiteden 30 evli öğretim üyesi çiftle yürütmüş ve kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada çiftlere ÇUÖ ve Neo Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; evlilik uyumuyla dışadönüklük ve özdisiplin boyutları arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Gelişime açıklık ve evlilik uyumu arasında olumlu yönde fakat anlamsız ilişki olduğu bulunmuştur.

Marathe (2012) araştırmasında 200 evli çiftle çalışmış katılımcıların yaşam doyumları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda kadınların evlilik uyum düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, kadınların yaşam doyumununsa erkeklere göre yüksek olduğu, bununla birlikte kentte yaşayan katılımcıların yaşam doyumlarının kırda yaşayan katılımcılara göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

TDK (2016) sözlüğe göre biyoloji terimi olarak açıklanan cinsiyet, bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik olarak tanımlanmıştır. Zara ve Özdemir (2013) ise cinsiyeti bireylerin doğuştan getirdiği, genetik, biyolojik ve fizyolojik özellikler olarak tanımlamaktadır. Türköne (1995)'ye göre "cinsiyet" en genel anlamda, dişiyi ve erkeği ifade etmektedir. Bu kelime biyolojiye ilaveten sosyal ve kültürel olanı da vurgulamaktadır. İngilizce'deki "gender" kelimesi bu anlama karşılık gelmektedir.

Toplumsal cinsiyet (gender) kişinin kendisini kadın ya da erkek olarak nasıl algıladığını ifade etmektedir. İçinde yaşanılan kültür; erkeğin ve kadının nasıl davranacağını, nasıl düşünmesi gerektiğine ilişkin beklentileri ortaya koyar. Cinsiyet biyolojik olarak ortaya çıkan özellikleri belirlemekte, toplumsal cinsiyetse kadını ve

erkeği toplumsal olarak yapılandıran özellikleri belirlemektedir. Bununla birlikte iki ayrı cinsiyette doğan insan, "kız çocuğu" ya da "erkek çocuk" olmayı öğrenerek büyür (Terzioğlu ve Taşkın 2008). Toplumsal cinsiyet, toplumun, cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkeğe yüklediği rolleri, sorumlulukları ve görevleri içermektedir (Kaya ve Uysal 2015). Marshall (1999)'a göre toplumsal cinsiyet erkeklikle kadınlık arasında sosyal bakımdan eşitsiz bölünmeye atıf yapar. Terimin kapsamı ve ilk ortaya çıkışışıyla, yalnızca bireysel kimliği değil sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ve yapısal düzeydeyse kurumlar ve organizasyonlardaki cinsiyete dayalı iş bölümünü kapsayacak şekilde büyümüştür (Sankır 2010).

İstisnalar dışlandığında, insanlar iki ayrı cinsiyette dünyaya gelir ve çocuklar, "erkek" veya "kız" olduklarına ilişkin güçlü duygular edinip gelişim psikologlarının "cinsiyet kimliği" dedikleri özelliği kazanırlar. Fakat pek çok kültürde, erkek ve dişi arasındaki biyolojik ayrım, insan hayatının her alanına etki eden yaygın bir inançlar ve uygulamalar ağına dönüştürerek genişlemiştir. Toplumlardaki normlar erkeğin ve kadının nasıl davranmaları gerektiğini, sahiplenmeleri gereken ya da sahiplenmeleri ya da sahiplenmelerine izin verilen roller ve görevleri belirlerler. Her kültürde her iki cinsiyetten bebekleri erkeksi ya da kadınsı özellikler taşıyan bir yetişkine dönüştürmek için çalışılır (Atkinson ve ark 2012).

Rol, insanın içindeki konum ve koşullara göre, yapması gereken tüm davranışları içeren geniş kapsamlı bir kavramdır ki, gerek psikolojide gerekse sosyolojide önemli konulardan biri olmuştur. Rol, grup veya toplum içerisinde belli bir durumu, fonksiyonu, konumu olan bireyden başkalarının beklediği davranışların tümünü içermektedir (Yeşilyaprak 2005). Cinsiyet rolüyse bireye içinde yaşadığı toplum kurallarına uygun bir biçimde öğretilmekte, bireyden de aynı cinsiyet rolü kalıpları içinde hareket etmesi beklenmektedir. Kadından beklenen toplumca kabul edilmiş kadınsı özelliklere sahip olarak, erkeksi özellikleri taşımamalıdır. Erkekten beklenense toplum tarafından cinsiyet rolüne uygun kabul görülen özelliklerin hepsine sahip olmalı ancak kadına has özellikler göstermemelidir (Aydın ve Kavuncu 1991).

İhtiyaçları, tercihleri, güdüleri ve kişilikleri göz önüne alındığında, erkeklerin ve kadınların temelde farklı olduklarını kabul edilmelidir. Ayrıca bu farklılıklar genellikle özümüzde vardır ve biyolojiktir, sosyal rol veya gelenekle tamamen açıklanamaz. Bazen bunların bizi, karşı cinsle olan ilişkilerimizde kaçınılmaz

uyuşmazlıklara ittiği sanılır. Ancak bu doğal farklılıkları görüp anlamak, onları yok saymaktan daha iyidir (Wilson ve McLaughlin 2002).

Biyolojik olarak, kadın ya da erkek olarak doğmak doğal bir durumdur. Bu açıdan, hiçbir bireyin biyolojik olarak cinsiyetini seçme şansı yoktur. Ancak doğum sonrasında bireyin toplumsallaşma sürecinde kadın ve erkeğe çeşitli faktörlere bağlı olarak kadınlık ve erkeklik rol ve sorumlulukları yüklenmektedir. Bu yönüyle kadın ya da erkek olmak, biyolojik bir olgu olmanın ötesinde toplumsallaşma sürecinin bir parçası olarak öğretilmektedir. Öğrenilen ya da öğretilen cinsiyet kalıpları ise kadın ve erkek arasındaki ayrımın temel kaynağını oluşturmaktadır (Öztürk 2015).

Yarber ve arkadaşlarına (2010) göre toplumsal cinsiyet rolleri erkek veya kadın olmaya ilişkin toplumun ilişkilendirdiği tutumlar, davranışlar, haklar ve sorumluluklardır (Zastrow ve Ashman 2014). Ertürk (1996)'e göre ise toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal ve kültürel olarak şekillenmiş cinsiyeti, biyolojik cinsiyetten ayrıştırmak üzere kullanılan bir kavramdır ve sosyalizasyon süreci ve kültürün içerisinde edinilen kadın ve erkek olma özelliklerine dikkat çekmektedir. Gerek kadının gerekse erkeğin sosyal ve bilişsel rollerini ve sorumluluklarını tanımlamak olarak da adlandırılabilen toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin toplum içerisindeki konumlarını ve davranışlarını da belirlemektedir (Özkan ve Gündoğdu 2011).

Toplumsal cinsiyet kavramı nihai olarak düşünülenden daha karmaşıktır. Toplumsal cinsiyet kadın veya erkek olmaya eşlik eden toplumsal ve psikolojik niteliklere gönderme yapar. McCammon ve Knox (2007)'a göre, tipik olarak kadın toplumsal cinsiyetine eşlik eden nitelikler nazik, duygusal, işbirliğine yatkın olmayı içerir; tipik olarak erkek toplumsal cinsiyetine eşlik eden nitelikler saldırgan, ussal ve rekabetçi olmayı içerir (Zastrow ve Ashman 2014).

Toplumsal cinsiyet, genellikle doğumda belirlenen ve değiştirilebilen yasal bir statüdür. Toplumsal cinsiyet statüsü ise toplumsal deneyimlerden meydana gelmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin oluşumu bir kişinin içinde yaşadığı toplumsal bağlam tarafından belirlenmektedir. Her toplumsal cinsiyetten kişilerin nasıl davranmaları gerektiği konusundaki beklentiler, çevrelerindeki insanların

beklentilerine bağlı olarak, zaman içerisinde değişebilmektedir (Zastrow ve Ashman 2014).

1.2.1. Erkek-Kadın İlişkileri

Erkek rolleri sıklıkla erkeklerin baskın, güçlü, saldırgan olmaları ve kadınları kontrol etmeleri gerektiği şeklinde beklentiler içermektedir. Birçok geleneksel maskülin tanımlamalarına göre "gerçek erkek" tanımlamasında erkekler kadınları zihin ve duygulara göre değil fiziksel özelliklerine göre değerlendirmekte, uyumsal iletişim ve ilişkilere nadiren ilgi duymakta ve yaşamın birçok boyutunda ve çalışma hayatında kadınları erkeklere eşit kabul etmemektedir. Dolayısıyla geleneksel erkek rolü erkekleri kadınları küçümsemesini, onlara karşı kaba olmalarını ve kadınlarla eşitlikçi ilişkileri reddetmelerini teşvik etmekte ve erkeklerin duygusal zekâ (EQ) alanının aktif kullanılmamasını teşvik etmektedir (Santrock 2014).

Cinsiyetlere has bazı nitelikler bulunsa da kültür, bireyin cinsiyet kalıplarını ve tutumlarını belirleyen esas faktör olarak değerlendirilmektedir. Kadın ya da erkek cinsiyetine dayalı bir kimliği taşıyan kişinin, toplumsal beklentilere kayıtsız olması mümkün değildir (Ersoy 2009). Toplumsal beklentilere aykırı davrananlarsa toplum tarafından farklı şekillerde cezalandırılabilir.

Cinsiyetle ilgili tutum ve davranışların ortaya çıkmasını biyolojik determinist modeller, hormonal etkilerle açıklamaktadır. Cinsiyetin farklılaşması, hormonal tesire uğrayan beyin içinde, doğumdan daha önce oluştuğu kabul edilmektedir. İnsan hayatı boyunca cinsiyet ile ilgili davranış ve tavırları şekillendiren bu hormonal etkiler, cinsiyet kimliğinin şekillenişinde önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Moir ve Jesses (2002)'in araştırmalarında beyinden kaynaklanan ve doğuştan getirilen farklılıklar sebebiyle, kadın ve erkeklerin olgulara farklı tepki verdikleri görülmüştür. Sonuç olarak algılanan birbirinden farklı iki dünya ile kadınların da erkeklerin de farklı tutum ve tavırlara sahip olduğu söylenebilir (Ersoy 2009).

Kadın ve erkek cinsiyet gruplarının rol ve sorumluluklarına ilişkin tutum ve davranışların oluşumu da toplumsallaşma sürecinin etkisi altında gerçekleşmektedir. Kadın ve erkeğe yüklenen rol ve sorumluluklar, iki cinsiyet grubu arasında eşitsizliklerin (Öztürk 2015) ve tutum farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Aytaç (2004)‘a göre kişinin davranışları, içerisinde bulunduğu toplumun özelliklerinden etkilenerek biçimlenir. Kişi kültürünü, gelenek ve göreneklerini, değer ilişkin yargılarını benimser, sosyal etkileşim içerisinde bulunduğu ve ait olduğu toplumun kültürüler özelliklerine göre davranışlarını düzenler.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Stereotipleri ve Tutumları

McCammon ve Knox (2007)’a göre doğdukları an itibariyle oğlanlar da kızlar da oldukça farklı muamele görür. Kızlar pembe battaniyelere sarılır ve anne-babaları “küçük güzel kızları” olduğunu söyler. Bununla birlikte oğlanlar, mavi battaniyeye sarılır ve anne-babaları “gürbüz (güçlü) bir oğlan bebeğin” gururlu anne-babaları olduklarını söyler. Toplumsal cinsiyet stereotipleştirme süreci çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de devam eder. Strreotipler, kişilerin toplumsal cinsiyet ekseninde nasıl davranması gerektiği konusundaki beklentileri kapsar (Zastrow ve Ashman 2014).

Ekonomik, politik ve sosyal değişimler ataerkil ailelerde karı-koca rollerinde dikkate değer değişikliklere sebep olmuştur. Bununla birlikte geleneksel cinsiyet rolleri tutumları hâlâ büyük bir etkiye sahiptir ve alternatif modeller kolayca kabul edilebilir görülmemektedir. Bunda doğum kontrolü ve özellikle kadının çalışma hayatındaki kayda değer yapısal değişiklikleri rol almaktadır (Krausz 1986). Hoelter (2009)’a göre kadın-erkek eşitliğinde değişen normlar evlilik ilişkilerini yirminci yüzyılın erken dönemlerine göre daha kırılgan ve yoğun hale getirmiştir (Santrock 2014).

Moya ve arkadaşlarına (2000) göre geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumunda erkeğin en önemli rolü ailenin geçimini sağlamakken, kadının en önemli vazifesi evlatlarını büyütmek ve aile hayatının devamını sağlamak, diğer bir deyişle anneliktir (Günay ve Bener 2011). Şafak ve arkadaşları (1989)’na göre de işler de sorumluluklar da aile içerisinde cinsiyet gözetilerek paylaştırılır. Geleneksel ailede erkekler tamir, onarım, bahçe işleri gibi işleri yaparken, kadınlar yemek pişirme, bulaşık ve ev temizliği gibi işlerle meşgul olurlar (Günay ve Bener 2011). Bir diğer geleneksel cinsiyet rolü yansıması da erkeğin ev dışı işlerden sorumlu olurken kadının ev içi işlerle sorumlu olmasıdır. Kavanagh ve Halpern (1977)’e göre bu bakış açısı

‘Geleneksel Cinsiyet Rolü Teorisi’nde de “iş erkeklere ev de kadınlara ait alanlardır” şeklinde ifade edilebilir (Çarıkçı ve Avşar 2005).

Geleneksel erkek rolü, tamamı stres üretebilecek olan başarıyı, rekabeti ve duyguların bastırılmasını vurgular (Zastrow ve Ashman 2014). Bununla birlikte geleneksel toplumsal yapıda kadın, ev ve evle ilgili alanlarla özdeşleştirilir. Bu bölüşümde ev içindeki etkinlik alanının kadın, ev dışındaki etkinlik alanıysa erkek için daha uygun görülmüştür. Geçmişten günümüze hem toplumlar hem de kuşaklar tarafından kabul edilmiş olan önyargılar da, iş ve aile rollerinin kutuplaşmasına sebep olmuştur (Jackson ve Scharman 2002).

Toplumun gelişimine paralel olarak kadının iş hayatına katılışı farklı toplumsal yapıları da getirmiştir. Bu yapıların ürettiği bir kavram da “çalışan kadın” kavramıdır ki değişik kadınlık kavramlarını ve ilişkilerini türetmektedir. Bununla beraber eğitim ile birlikte süregelen sosyal yapıdaki değişim, kadınların isteklerini de etkilemiştir. Eğitim düzeyinin artması, kadınların da işgücüne katılımı, aile yönetimi konusunda eski fikirlerin değişmesine ve yeni fikirlerin gelişmesine neden olmuştur. Kadınların işgücüne katılımı ile hem niceliksel anlamda hem de yükselen eğitim düzeyleriyle niteliksel olarak gelişmiştir (Kapız 2003). Dolayısıyla kadının çalışma hayatına daha fazla katılımı toplumsal cinsiyet rol ve tutumlarına etki eden bir unsur olabilmektedir.

Bir diğer tutuma kaynaklık eden yaklaşımlar toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımlarıdır. Kanunlar karşısında kadın ve erkeğe cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit davranmayı; gerek aile gerekse toplum içerisinde kadının ve erkeğin kaynak, fırsat ve hizmetlerden eşit faydalanmaları şeklinde tanımlanabilmektedir (Bekleviç 2013).

Krausz (1986)’a göre eşitlikçi cinsiyet rolünde keskin rol ayrımlarının olmadığını ev işlerinin büyük bir bölümünün ve karar alma işlerinin birlikte yürütüldüğünü ve bu tutumlarda genellikle kadının çalışma durumu söz konusudur. İçinde bulunduğumuz zaman dilimi zor bir sosyal geçiştir. Çünkü karı kocaların evlilik uyumları, güncel ihtiyaçları yeniden inşa edilmelidir. Bununla birlikte geleneksel cinsiyet rolleri toplumda hüküm sürmeye devam etmektedir. Yemeği kim yapacak? Temizliği kim yapacak? Bebeğin bezini kim değiştirecek? Cinsel ilişkiyi kim başlatacak? Tartışmadan sonra ilk özür dilemeyi kim yapacak? gibi sorular aile sistemi içerisinde önemli sorulardır ve evlilik çatışmalarına sebebiyet verebilmektedir.

Updegraff ve arkadaşları (1996) da eşitlikçi tutumda (egalitarian) eşlerin ev işleri ve çocuk bakımı konularında göreli olarak daha eşit sorumluluklara sahip olduğunu ifade etmiştir.

Kaya ve Uysal (2015)'a göre toplumsal cinsiyet kavramındaki roller kısaca aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

Geleneksel cinsiyet rolü: Günlük yaşamda toplum tarafından gerek kadına gerekse erkeğe yüklenen sorumluluk ve roller. Kadının ev içi işlerde erkeğinse, büyük oranda ev dışı işlerle ilgilendiği durumdur.

Eşitlikçi cinsiyet rolü: Kadınların da erkeklerin de günlük yaşamdaki (ev yaşamı, çalışma, çocuk bakımı gibi) rolleri ve sorumlulukları eşit olarak paylaşması.

Kadın cinsiyet rolü: Toplum tarafından kadına yüklenen sorumluluk ve roller (annelik, ev işleri gibi).

Erkek cinsiyet rolü: Toplum tarafından erkeğe yüklenen sorumluluk ve roller (ailenin geçimini temin etmek gibi).

Evlilikte cinsiyet rolü: Toplum tarafından evli bireylere yüklenen sorumluk ve roller.

Zeyneloğlu (2008) çalışmasında toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu etkileyen faktörleri şöyle özetlemiştir:

1- Aile,

2- Anne-babanın eğitim seviyesi ve annenin çalışma durumu,

3- Bireyin içinde yetiştiği aile ortamı,

4- Akran grupları,

5- Eğitim alınan kişiler ve eğitim materyalleri,

6- İletişim araçları (özellikle TV).

Antill (1983)'e göre, 1970'lere kadar kadınsılık ve erkeksilik kavramları tek bir boyutun iki ucundaki kavramlar olarak düşünülmekteydi; ancak Bem (1974) bu görüşü değiştirerek bu kavramların birbirinden bağımsız olduğunu belirtmiştir.

Geliştirdiği Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kadınsı, erkeksi, androjen (hem erkeksi, hem de kadınsı özelliklere sahip olma durumu) ve belirsiz (hiçbir boyutta belli olmama durumu) olmak üzere dört kategori belirlemiştir (Curun 2006):

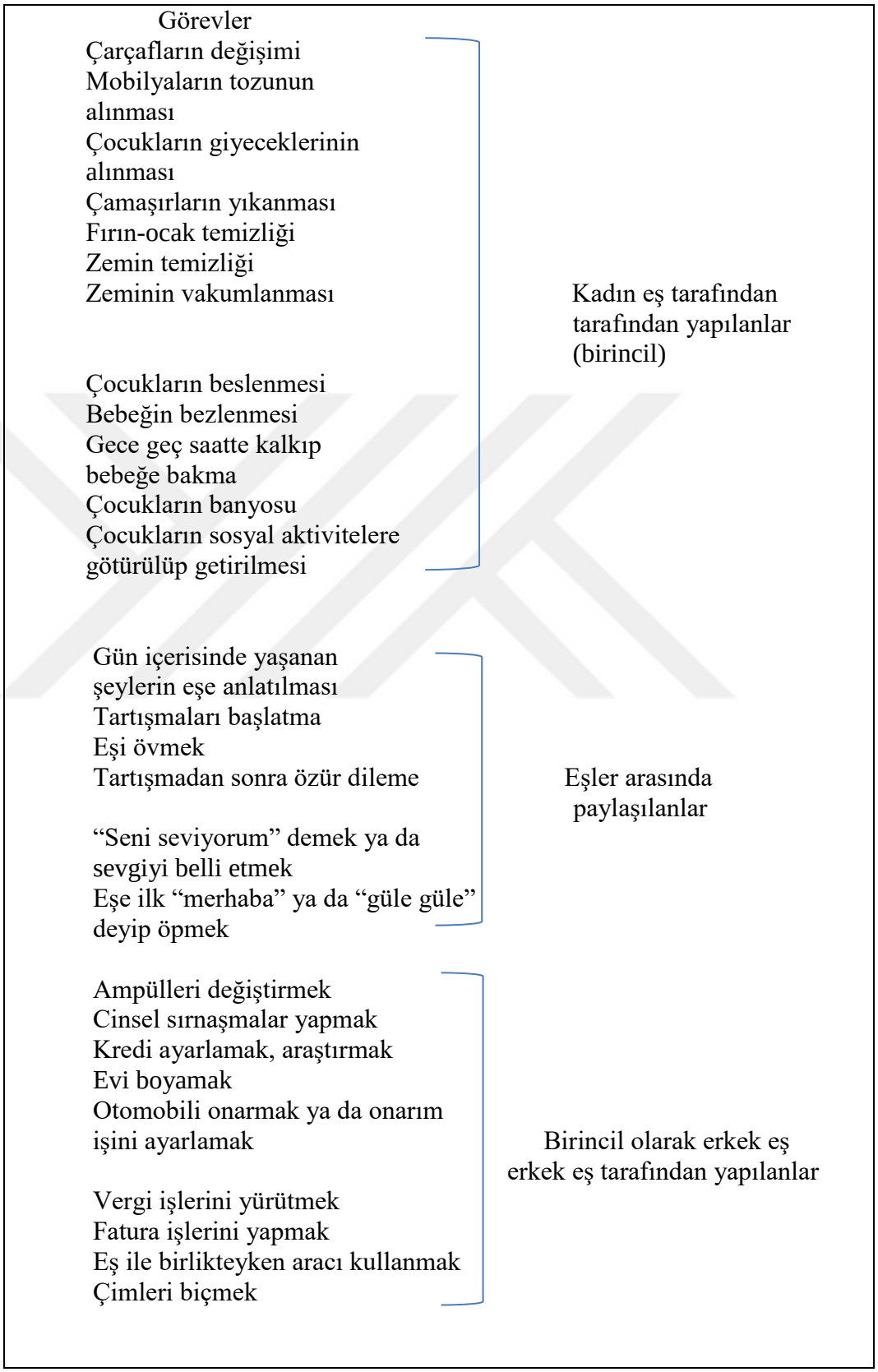
Erkeksi cinsiyet rolü: Saldırganlık, bağımsız olma, hak savunma, liderlik, kontrol, başarılı olmak, atletik olmak, kendine güven, hırs, yüksek öz saygı olarak ifade edilmektedir (Curun 2006). Cüceloğlu (2006) ise bunlara ek olarak bağımsızlık ve baskınlığı erkeksi cinsiyet rolleri olarak değerlendirmiştir.

Kadınsı cinsiyet rolü: Başarılı bir bireyselleşme döneminden geçmeyen kadın kendi gereksinimlerini diğerlerinin gereksinimlerinden ayırt etmekte güçlük yaşar ve bulanık ego sınırları içinde kalır (Zara ve Özdemir 2013). Bu durumun bir neticesi olarak kadın, şefkatli olma, duygusal olma, hassas olma, sevmek, duyarlı olma, bağlı olma, saf olma, utangaç olma gibi niteliklerle karakterize edilmiştir (Curun 2006). Cüceloğlu (2006) da bu paralelde kadınsı cinsiyet rollerini anlayış, hassasiyet, duygusallık bağımlılık özellikleriyle açıklamaktadır.

Androjen cinsiyet rolü: Cüceloğlu (2006)'na göre erkek ve kadın özelliklerini kendi kişiliğinde dengeleyen bireylerdir.

Belirsiz cinsiyet rolü: Hiçbir boyuta uymama durumudur. Zara ve Özdemir (2013) 'e göre ise gerek erkeksilik gerekse kadınsılık karakteristiğini belirgin bir şekilde sergilemeyen bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır.

Krausz (1986) çalışmasında geleneksel cinsiyet rolleriyle paralel olarak cinsiyet rollerine ilişkin aşağıdaki görev paylaşımını bulmuştur.



Tablo 2: Krausz (1986)'un eşler arasındaki görev paylaşımına ilişkin bulgusu.

1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Kuramlar

Toplumsal cinsiyet rolleri ve tutumlarının öğrenilmesinde birçok faktör söz konusu olmakla birlikte bu durumu açıklayan pek çok kuram vardır.

Psikanalitik kuram

Toplumsal cinsiyetin gelişimiyle ilgili olarak ilk kuramsal ifadeler Sigmund Freud'a aittir. O, kişinin cinsel gelişimini beş gelişim aşamasıyla ele almıştır. Ona göre, çocuklar cinsiyete bağlı kimliklerini, anne-babalarıyla ilişkilerindeki çatışmalı, kıskanç duygularını çözümleyerek kazanır (Özbay 2004).

Bem (1983)'e göre, erkeklerin ve kadınların, erkeklik ve kadınlık rollerine nasıl sahip olduklarını araştıran Freud, cinsiyet kimliğinin oluşumunda aynı cinsiyete sahip anne-babanın önemi üzerine durur. Bu çerçevede penis hasedi, kastrasyon anksiyetesi ve odipus çatışmasının başarılı bir şekilde üstesinden gelmek cinsiyet rollerinin oluşturulmasında etkin olduğunu ifade eder. Bu çerçevede kızların ve erkeklerin kadınsılık ve erkeksilik rollerine nasıl sahip olduklarını ilk araştıran Freud olmuştur (Kodan 2013).

Giddens (2012)'a göre de toplumsal cinsiyet kimliğinin ortaya çıkışı konusundaki etkili ve çok tartışılan kuram, Sigmund Freud'un kuramıdır. Ona göre bebek ve çocukların toplumsal cinsiyet farklılıklarını öğrenmesinin özünde, penisin var oluşu ya da olmayışı yer alır. Freud, buradaki neticenin yalnızca fizyolojik ayrılıklar olmadığını söylemeye dikkat eder; uzvun var oluşu erkeklik veya kadınlık için bir simgedir. Yaklaşık dört ya da beş yaşındaki bir erkek çocuğu babasının kendisinden beklediği disiplin ya da özerklikten ötürü, onun kendi penisini kesmek istediğini düşünerek kendine bir tehdit olarak algılar (Giddens 2012). Freud bu durumu "ödipal çatışma" olarak adlandırır. Çocuklar büyüyüp olgunlaşınca her iki cinsiyet de bu çatışmayı aynı cinsiyetten olan anne-babalarıyla özdeşleşme yoluyla çözer, onların davranış, tutum ve kişilik özelliklerini model alırlar. Cinsiyet kimliğinin oluşma süreci ve cinsiyet tiplemesinin oluşması çocuğun cinsiyetler arasındaki cinsel uzuv farklılıklarını keşfetmesiyle başlamakta ve çocuğun aynı cinsten ebeveyniyle kendisini özdeşleştirişiyle son bulur (Atkinson ve ark 2015).

Psikanalitik kuramlar, gelişimi esas alarak bilinçdışı (farkındalık ötesi) ve büyük ölçüde duygu ağırlıklı bir içerikle tanımlanır. Psikanalitik kuramlara göre davranış yüzeysel bir özelliktir ve gelişimi gerçek şekilde anlamanın yolunun davranışın sembolik anlamlarını ve zihnin derinliklerindeki işleyişi analiz etmekten geçtiğini savunur. Bu kuramlar ebeveynlerle erken dönemdeki etkileşimin, gelişimi büyük ölçüde şekillendirdiğini vurgular (Santrock 2014).

Psikanalitik kuram genellikle tartışma konusu olmuş "anatomi kaderdir" savına pek çok itiraz almıştır (Atkinson ve ark 2012). Psikanalitik kuramdan sonra insan psikoljisini açıklamaya dönük pek çok kuram geliştirilmiş ve bu kuramlarda psikanalitiğe eleştiriler getirilmiştir.

Cinsel kimliğin (gender identy) gelişimi

Bir kişinin kadın veya erkek olarak davranma niteliği, gözlenen fizyonomik ve fizyolojik kız veya oğlanlık görünümlerin ötesinde, oluşumu çok karmaşık bir olaydır. 'Gender' hissi, erken çocukluğun 12. ve 18. ayları arasında; genetik, biyolojik, gelişimsel, psikolojik ve sosyolojik etkilerin tüm katkılarıyla gelişir. Sonuçta, çocuk ödipal fazından önce hayat yaşantısı ne olursa olsun ve gelecek ne getirirse getirsin, kız veya erkek bir cinse ait olduğunu anlar. Buna, core gender identiy (CGI- Ana Cinsel Kimlik) adı verilir. Bu bireyliğin algılanmasından sonradır ki, çocuğun davranışları, ait olduğu cinsten beklenen davranışlara yönelir (Ersevim 2008).

Freud "kadınsı" ve "erkeksi" cinsiyet rolünün çocukluk döneminden itibaren aşamalı olarak gelişmeye başladığını belirtmiştir. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde anne babanın önemine atıf yapan Freud'a göre çocuk anne babasıyla özdeşleşerek babadan "erkeksi" rolünü, anneden ise "kadınsı" rolünü kazanır (Özgüven 2001).

Özetle; Freud'a göre çocuğun kişiliği 0-6 yaşında şekillenir ve bunda en önemli etken anne-baba tutumlarıdır. Aile ortamı yeni nesillerin yetiştirildiği bir ortamdır. Bu ortam ne denli sağlıklıysa, çocuğun kişiliği de denge ve uyum içerisinde oturabilir. Doyumlu ve uyumlu evliliği oluşturan şeyse, erkeğin ve kadının bir arada bulunuşu değil; evlilikle bir arada olan kadın ve erkeğin, hem kadınsı hem de erkeksi özellikleri dengelemiş, olgun bir yetişkin olmasıdır (Yeşilyaprak 2005).

Biyolojik kuram

Hans Eysenck insan kişiliğini tecrübeler dayandıran geleneksel görüşe zıt olarak kişiliğin aslında anne babanın eylemleri ya da yanlışlarıyla değil, biyolojik yapısıyla şekillendiğini öne sürer. Eysenck'in bireysel farklılıkların biyolojik boyutlarına yaptığı atıf, bugün biyolojinin kişilik üzerindeki etkisinin gittikçe daha çok kabul edilmesiyle uyuşmaktadır (Burger 2006).

Buss (1995)'a göre insan türünün devamı, kadınların doğaya uyum sağlamasıyla mümkün olmuştur. Tarihsel süreçte kadınların kendilerine düzenli olarak ihtiyaçlarını karşılayacak erkekleri eş seçmesi, en rasyonel mücadele olmuştur. Erkeklerse, bir kadınla beraber olmak için kaynaklarını (gıda ve maddi imkân) ve sosyal konumlarını güçlendirme sorunuyla karşılaşmış ve öteki erkekler ile fiziksel bir yarış içinde olmak durumunda kalmışlardır. Bu evrimsel sürecin sonucunda, farklı uyum sorunlarıyla karşılaşan erkek ve kadınların psikolojik açıdan benzer olmaları beklenemez. Fakat bu farklılık kadınların veya erkeklerin birbirlerine üstün geldiği anlamına da gelmez. Erkekler de kadınlar da doğaya uyum sağlama süreci içerisinde farklı mekanizmalar geliştirmiştir. Bu sebeple, evrimsel sürecinin yol açtığı cinsiyet farklılıkları kontrol edilemeyen ve değiştirilemeyen bir niteliğe sahip değildir. Şayet söz konusu farklılıkların kaynağı her açıdan incelenir ve gereken düzenlemeler yapılırsa söz konusu cinsiyet ayrımı yok olabilir (Anar 2011).

Sosyal rol kuramı

İki cinsiyet arasındaki biyolojik farklılıkların etkisi olsa bile sosyal rol kuramcıları da davranışçılar da cinsiyet-rol sosyalleşmesinin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu ifade ederler. Edimsel koşullanmanın etkileri küçük çocukların cinsiyetlerine uygun olarak gösterdiği davranışlarda görmek mümkündür. Erkekler erkek cinsiyet rolüyle örtüşen tutum ve davranışlarıyla, kızlar da kız cinsiyet rolüyle örtüşen tutum ve davranışlarıyla onay görüp ödüllendirilir. Tüm bu ödül ve ceza kalıpları bir süre sonra, çocukların geleneksel erkek ve kadın davranışları gösterme oranlarının yükselmesine neden olur (Burger 2006). Öte yandan çocuklar cinsiyet rollerine uygun davranmadıklarında cezalandırılabilmektedir.

Albert Bandura'ya göre sosyal rol kuramı, psikanalitik kuramdan farklı olarak, daha doğrudan bir cinsiyet tipi değerlendirmesine sahiptir. Kuram, çocukların doğru

ve doğru olmayan cinsel davranış edinimlerinde ödüllendirme ve cezalandırmanın etkisi ve çocukların yetişkinler üzerinde yaptıkları gözlemler vasıtasıyla cinsiyet tipine uygun davranışı öğrenme tarzları üzerine eğilir. Sternglanz ve Serbin (1974)'e göre de ana baba, akran etkileri, çocuk kitapları ve televizyon yayınları da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıpların öğrenilmesinde ve yaygınlık kazanmasında önemli bir etkendir (Atkinson ve ark 2012). Eke (2006)'ye göre çocuklar anne- babalarını model alarak, onları gözlemleyerek ve taklit ederek uygun davranışsal rolleri öğrenirler, böylece sosyal öğrenme kuramının sosyalleşmenin ilk basamağındaki öğrenmeye odaklandığı söylenebilir (Kodan 2013).

Bandura (1977)'ya göre temel refleksler dışında, insanlar doğuştan bir davranış hazinesine sahip değildir ve bu sebepten davranışları öğrenerek edinmek durumdadır. Fakat, biyolojik etmenler, öğrenme sürecine sınırlılıklar getirmektedir. Örneğin, genler ve hormonlar fiziksel gelişimi, dolayısıyla davranışsal potansiyelleri de etkilemektedir. Ayrıca, konuşmada olduğu gibi, öğrenmeye dayalı olarak yeni tepkilerin kazanılmasına yarayan ve doğuştan getirilen bir donanım vardır (Jones 1995).

Osborne (2004) ise biyolojik kuramdan farklı olarak sosyal rol kuramını davranışın, bireyin içinde yaşadığı kültür ya da toplumun ona sağladığı sosyal rollerle biçimleneceğini savunur. Kişiler, sosyal rolleri ile uyumlu davranışlar ortaya koyar. Davranıştaki cinsiyet farklılıkları, bireylerin sosyal rolleri açısından kadın ve erkek olarak ayrılmış olmalarından kaynaklanır. İş ve aile yaşantısında kadınlar da erkekler de birbirinden farklı roller üstlenir. Erkekler evin dışında çalışırken yüksek ücret alır, daha otoriter bir konuma sahiptir, güç ve statüyü temsil eder; kadınlarsa ev yaşamıyla ilgilidir, çalışma hayatında daha az otoriter konumlarda görev alırlar (Anar 2011).

Toplumsal cinsiyet şema kuramı

Kültür çocuğa derin bir ders verir. Bu ders, erkek ile kadın arasındaki ayrımın, her şeye bakarken kullanılan mercekler haline gelecek kadar önemli olmasıdır. Bem'e göre çocuk her defasında dünyaya "cinsiyet kimliği şeması" denilen toplumsal cinsiyet merceklerinden bakmaya özendirilir. Çocuklar kendi davranış seçeneklerini bu merceklerle değerlendirmeyi öğrendikleri içindir ki, cinsiyet kimliği şeması kuramı bir cinsiyet tipi kuramıdır (Atkinson ve ark 2012).

Bem'e göre, büyüyen çocuk, toplumun kadınlık ve erkeklik kavramlarını içselleştirir. Birçok toplumda bu kavramlar yalnızca kadın ve erkekle ilgili fizyolojik farklılıklara ve iş bölümüne dayanmaz. Üstelik dile, benzetmelere de yansır ve zengin çağrışımları da kapsar. Yine birçok toplumda başka bir ikilik kadın ve erkek ayrımındaki gibi kendine özgü zengin bir içeriğe sahip değildir. Çocuk, cinsiyetle ilgili bu özel kavramları öğrenmekle birlikte her gelen yeni kavramı değerlendirir ve içselleştirir. Özetle çocuk, zenginleşen toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla gelen bilgiyi işlemeyi ve örgütlemeyi öğrenmiş olur (Yaşın Dökmen 2010).

Carter ve Levy (1988)'e göre cinsiyeti ayrıştıran bireylerle ayrıştırmayan bireyler cinsiyetle ilgili seçimlere farklı tepkiler verir. Örneğin, bir kişi kadınsı ve erkeksi olan iki uyarıcıdan birini seçmek zorunda olduğunda cinsiyetleri ayrıştıran kişinin seçimini kişinin cinsiyet şemasında yer alan edinimler etkiler. Bununla birlikte cinsiyetleri ayrıştırmayan kişiler ise içsel olarak davrandıkları için aralarından birini seçecektir. Aynı cinsiyete ilişkin yani iki kadınsı uyaran arasında seçim yapılması durumundaysa şemadaki bilgi her iki uyarana uyarlanana kadar seçim ertelenecektir. Bu kurama göre, denilebilir ki, cinsiyetle ilgili olaylar oluşturulan cinsiyete ilişkin şemayı etkiler (Kodan 2013).

Toplumsal cinsiyet rollerinde feminist bakış açısı

Feminist akımlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini açıklamayı ve söz konusu eşitsizliklerin üstesinden gelmek için farkındalık oluşturmayı hedefleyen birçok kuramın doğmasına önayak olmuştur. Feminist kuramların, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle ilgili olarak birbirleriyle yüksek zıtlık sergilediği görülmektedir (Giddens 2012). Bununla birlikte feminist akımlar, kadınların çalışma yaşamına katılımını ve konumunu sorgularken, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrıma da atıfta bulunur (Özçatal 2011).

Laura Brown (1994)'a göre feminizm kültürel bir dönüşümü ve radikal olarak sosyal dönüşümü sağlayarak ataerkilliği yıkmayı bununla birlikte cinsiyete dayalı eşitsizliği sonlandırmayı amaçlayan tüm politik felsefelerin birikimidir (Murdock 2013). Sullivan (2003)'a göre 1970'li yılların sonlarına doğru feminist akım kadın-erkek biyolojik farklılığının bir yazgı olmadığını ileri sürdü. Kişisel olanın aynı zamanda politik olduğun iddia ederek toplumsal cinsiyet rollerine yönelik ideolojik

söylemi eleştirdi. Feminist akım gerek kadına gerekse erkeğe dayatılmış olan geleneksel cinsiyet rollerinin sosyalizasyon sürecinde kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığına ve şiddete yol açıp kadını mağdur ettiğini savunarak toplumsal cinsiyet rollerini sorunlaştırmıştır. Kadın-erkek arasındaki güç, zenginlik, mülkiyet ve statü dağılımının bireylerin yeteneklerine göre olmaktan ziyade, cinsiyete göre yapılmasını eleştirmiştir (Zara ve Özdemir 2013).

Liberal feminizm

Giddens (2012)'a göre liberal feminizm toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini açıklanmasını kültürel ve toplumsal tutumlarda arar. Worell ve Johson (2001)'a göre liberal feministler, kadınların eşit olduğu mantığından hareket eder. Reformist feministler olarak da adlandırılan bu bakış açısının savunucuları kadın ve erkek eşitliğini vurgular ve kadınların yararlanabileceği yasal yapılanma ve müdahaleleri sağlamaya odaklanmıştır (Murdock 2013). Enns (2004)'e göre ise liberal feminizm, kadın-erkek arasında olduğu savunulan farklılıklara ilişkin strereotiplleri ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Kısıtlayıcı cinsiyet sosyalizasyonlarına ve temeli olmayan önyargılara seksizmin temel sebebi olarak değerlendirir. Kadınların hukuki, iktisadi ve kültürel açıdan ikinci plana itilmeleri sebebiyle erkeklerin erişilebildikleri bazı fırsatları kaçırdıklarına odaklanmaktadır (Zara ve Ödemir 2013).

Radikal feminizm

Radikal feminizmin çıkış noktası kadının sömürülmesinden ve kadın üzerinden çıkar sağlanmasından erkeklerin sorumlu oluşu düşüncesidir (Giddens 2012). Radikal feminizm, cinsiyete dayalı olarak baskı yapılmasını büyük ve ısrarla sürdürülen bir adaletsizlik olarak görmekte ve her türlü erkek egemenliğini yok etme çabası içindedirler (Murdock 2013). Radikal feministler kadınları ataerkillikte saklı baskılamalarına odaklanır ve toplumu eylemde bulunarak, gerektiğinde zorla değiştirmeye çalışır. Radikal feministler ev işleri, bedelli istihdam, samimi ortaklıklar, çocuk yetiştirme ve şiddet gibi alanlarda ataerkilliğin baskınlık kurma yollarının tanımlamaya ve sorgulamaya çalışırken hedefleri cinsiyet ilişkilerini değiştirmek, toplumsal kurumları değiştirmek, kadınların özgür iradelerine göre kararlar vermelerini güçlendirmektir (Corey 2008).

Kültürel feminizm

Kültürel feministler Moradi ve arkadaşlarına (2002) göre ilişki kurma ve işbirliği gibi kadınlara özgü niteliklere saygı göstermektedirler. Değerler açısından da kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları vurgulama eğilimindedirler (Murdock 2013). Crawford (2006)'a göre kültürel feminizm kadın-erkek arasındaki ayrıma dikkat çeker ve kadınların sahip oldukları niteliklerin toplum tarafından saygıdeğer nitelikler olduğunu iddia eder (Zara ve Özdemir 2013).

Sosyalist feminizm

Sosyalist feministler toplumsal değişim hedefinde radikal feministlerle aynı fikre sahiptir. Ancak çoklu baskılamalara odaklanmaları ve toplum problemlerinin çözümlerinin sınıf, ırk, ekonomi, milliyet, tarih, etmenlerini göz önünde bulundurması gerektiğini savunmaları açısından farklıdır. Sosyalist feministler eğitim, çalışma ve aile rollerinin yaşamlarının nasıl etkilediği konusuna dikkat eder (Corey 2008).

Postmodern feminizm

Her kadının paylaştığı bütüncül bir kimlik ve tecrübe temeli olduğuna karşı çıkar. Feminizmin bu akımı sanat, felsefe, mimari ve iktisadi alanda kendini belli eden kültürel bir fenomen olan postmodernizmden destek alır. Postmodern feministlere göre gruplar ve bireyler arasındaki farklılıkların tanınması konusu kadar "yapısöküm" üzerine odaklanmıştır. Özellikle erkek dilini ve eril bir dünya görüşünü yapısökümeuğratmanın yolunu aramış ve bunların kavramların yerine, açık ve akıcı terimlerle kadın deneyimlerini daha iyi yansıtabilecekleri bir dil oluşturmaya çalışmıştır (Giddens 2012).

1.2.4. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Çalışmalar

Bu bölümde toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalar hem yurtiçinde hem de yurtdışında olmak üzere kronolojik sıraya göre sunulmuştur.

Yurtiçinde yapılmış çalışmalar

Çıtak (2008) kadının çalışmasına yönelik tutumları, cinsiyet rolü, cinsiyet, medeni durum, yaş, sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaşmıştır. Araştırma Tokat,

Yozgat, Kırıkkale ve metropol niteliğinde olan İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde yaşayan 796 katılımcıyla (401 erkek, 395 kadın) gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları şu şekilde özetlenebilir:

1- Kadınların, kadının çalışmasına ilişkin tutumu erkeklere göre anlamlı düzeyde daha olumludur,

2- Katılımcıların cinsiyet rolü ve yaşlarına göre kadının çalışması arasında anlamlı bir fark yoktur,

3- Erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rolündeki kadın katılımcılar, erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına ilişkin tutum bakımında anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur,

4- Kadının çalışmasına ilişkin tutumla sosyo-ekonomik düzey, kadınsılık, erkeksilik, yaş ve eğitim düzeyi arasında anlamlı korelasyonlar bulunmuştur.

Zeyneloğlu (2008) çalışmasını Ankara'daki üniversitelerde hemşirelik öğrenimi gören 252 birinci sınıf öğrencisi ile yapmıştır. Araştırmada Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği kullanılmış ve öğrencilerin tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleyen Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği puan ortalama ve ortancaları ile öğrencilerin sahip olduğu kardeş sayısı, ilkokulu bitirinceye kadar yaşadığı ilin gelişmişlik düzeyi, şu anda yaşadığı yer, ebeveynlerinin evlenme şekli ve hemşirelik mesleğini seçme nedenleri arasındaki farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu bulunmuştur. Sonuçta, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur.

Ersoy (2009) çalışmasında toplum içerisinde biyolojik ve toplumsal cinsiyetle ilgili tutum ve davranışların meydana gelmesinde etmen olan faktörleri Malatya ili örneğinde ele almış, kadın ve erkeğin günümüzde değişen rolleri ve değerlerini 357 kadın 288 erkek olmak üzere toplamda 645 kişiden toplanan verilerle yorumlanmıştır. Araştırma sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

1- Kadın katılımcıların %68,1'i erkeklerinse %48'i kendini "biraz modern, biraz geleneklerine bağlı" şeklinde ifade etmiştir,

2- Erkeklerin geleneklere bağlılık hususunda kadınlara kıyasla hassas oldukları görülmüştür. Bu oran erkeklerde %34,6 iken kadınlarda %16,7 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte eğitim arttıkça geleneklere bağlılık azalmakta, bu durum eğitimli kadınlarda belirginleşmektedir.

3- "Kadın yapacakları için kocasından izin almalıdır." ifadesine erkeklerin %80,1'i katılmaktayken kadınların %66,1'i bu duruma onay vermektedir. Öte yandan aynı ifadeye kadınların %28,1'i katılmaz iken, erkeklerin %17,6'sı katılmamaktadır. Ayrıca gelir seviyesi arttıkça bu ifadeye katılım azalmaktadır.

4- "Erkekler kadınlardan üstündür ve evde erkeğin sözü geçer." İfadesine kadın ve erkeklerin önemli bir bölümü katılmaz iken kadınlar bu düşünceye daha çok karşı çıkmıştır. Kadınların %79,2'i erkeklerinse %59'9'u bu fikre katılmamaktadır.

5- Erkeklerin ev işlerine yardımcı olması gerektiği düşüncesine örneklem içerisindeki kadınların %87,2'si, erkeklerin ise %74,5'i bu ifadeye katılmakta ayrıca eğitim seviyesiyle arttıkça bu görüşe katılım da artmaktadır.

6- Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu iyi bir meslek icra etmenin insan hayatına nasıl etkileri olabileceği konusunda kadınlar da erkekler de kişiyi "daha güçlü ve etkin" yapabileceğini düşünmektedir. Kadınların %53,5'i, erkeklerin %47,9'u bu fikirdeyken, iyi bir mesleğin kişiyi "itibarlı" yapacağı kanaati %23,3'ü erkeklerin ise %22'1'i bu fikre katılmaktadır. Erkeklerin %15,4'ü kadınlarınsa %10,4'üne göre iyi bir meslek kişiyi mutlu kılar. Yine kadınların %12,8'i erkeklerinse %14,6'sına göre iyi bir mesleğin kişiyi maddi sıkıntılardan koruyacağı fikrini taşımaktadır.

7- Evlilik öncesi cinsel ilişkiye kadınların %64,2'i erkeklerinse %65'i karşı olduklarını belirtmiş, öte yandan "aşk varsa olmalı" ve "aşk olmasa da normaldir" cümlelerine katılım düzeyi yüksektir. Hatta kadınların %29,9'u erkeklerinse %27'2'si aşk varsa evlilik öncesinde olabilecek bu ilişkiyi nahoş karşılamaktadır.

Ersoy (2009)'un araştırması toplumsal cinsiyet rolü streotipleri ve tutumları açısından özgün ve önemli bir araştırma olarak dikkat çekmektedir.

Anar (2011) çalışmasını evli ve çalışan 180 bireyle yürütmüştür. Bulgular şu şekilde özetlenebilir; evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılaşma yokken, katılımcıların eğitim seviyelerine göre ve

eşlerinin eğitim seviyelerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Androjen cinsiyet rolündeki katılımcıların evlilik doyumları, belirsiz cinsiyet rollerine sahip bireylerin evlilik doyumlarına kıyasla anlamlı bir şekilde yüksek iken, erkeksi cinsiyet rolündeki katılımcıların iş doyumları belirsiz cinsiyet rolündeki katılımcıların iş doyumlarına kıyasla anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte çoklu regresyon analizi sonuçlarında katılımcıların kadınsılık ve erkeksilik puanlarından erkeksilik puanları, hem evlilik doyumunun hem de iş doyumunun anlamlı olarak yordadığı olduğu bulunmuştur.

Günay ve Bener (2011) çalışmasını Ankara'da ikamet eden 575 evli kadınla yürütmüş ve çalışmada kendi düzenledikleri çok sorulu bir anketi kullanmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; "Evde erkek tarafından gerçekleştirilecek belli faaliyetler (bakım, tamir) vardır" ifadesine (%77.6), "Evde kadın tarafında gerçekleştirilecek belli faaliyetler (ev işleri, giyim, yemek) vardır" ifadesine (%75.8) ve "Maliyeti düşük eşyaların satın alınması kadının sorumluluğudur" ifadesine (%51.0) katılanların oranı bu ifadelere katılmayanların oranlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadınların eğitim durumu, çalışma durumu ve ailenin aylık geliri ile ailede yer alan sosyo-ekonomik faaliyet alanlarına ilişkin ifadelere katılma durumuyla istatistiksel anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kodan (2013) çalışmasını Bayburt ve Erzurum illerinde yaşayan 639 evli bireyle yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre katılımcı katılımcıların evlilik kalitesi, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ve yaşam doyumları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş, çocuk sahibi olma, çocuk sayısı, aile içi müdahaleye göre evlilik kalitesi; cinsiyet, yaş, eşin çalışma durumu, evlilik süresi, çocuk sahibi olma, evlenme biçimi, aile tipi, yaşanılan şehir, eğitim seviyesi, eş eğitim seviyesi, meslek, eş mesleği, ailenin aylık gelirine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında; cinsiyet, eşin çalışma durumu ve ailenin aylık gelirine göre yaşam doyumları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır.

Bekleviç (2013) tanımlayıcı çalışmasında bir üniversite hastanesinde çalışan araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve çalışma yaşamında cinsiyet algısına dair yansımalarını ele almıştır. "Cinsiyet, çalışma yaşamı seçimlerini etkilemez" algısına katılım kadınlarda daha fazla iken erkek ve kadınlar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. "Mesleki olanaklardan yararlanma cinsiyetten

bağımsızdır" algısı ile "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü" arasında orta düzeyde pozitif korelasyon ve "çalışılan birimde erkek lehine yaklaşım vardır" algısı ile "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü" arasında orta düzeyde negatif korelasyon bulunmuştur. Yine "çalışılan birimde erkek lehine yaklaşım vardır" algısı ile "evlilikte cinsiyet rolü" arasında ise orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmuştur.

Aylaz ve arkadaşları (2014) çalışmasını İnönü Üniversitesi'nde öğrenim gören 706 öğrenci ile yürütmüş araştırmasında kendi geliştirdiği soru formunu kullanmıştır. Araştırma bulgularını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1) "Kadınlar evlerinde ev işlerini yönetsinler ülke yönetimini erkeklere bıraksınlar" ifadesini katılımcıların %78.7'sinin kabul etmediği, "kocasının maddi durumu iyi olan bir kadının çalışmasında gerek yoktur" ifadesini katılımcıların %31.2'sinin kabul ettiği, "desteklediğim parti, bir kadını başbakan adayı olarak gösterirse partime oy veririm" ifadesini katılımcıları %46.7'sinin kabul etmediği, erkekler politikaya kadınlardan daha çok uygundur" ifadesini % 52.9'unun kabul ettiği bulunmuştur.

2) "Kadınlar ev ve çocuklar ile ilgilenir, erkekler ise dışarıda çalışırlarsa herkes için daha iyi olur" ifadesini katılımcıların %33'ünün kesinlikle kabul etmediği, "bir kadın için kocasının kariyerine yardımcı olması, kendisinin kariyer yapmasından daha önemlidir" ifadesini katılımcıların %17'sinin kabul ettiği, "çalışan anneler ve çalışmayan annelere aynı düzeyde çocukları ile sıcak ve güvenli ilişki kurar" ifadesini %42.6'sının kabul etmediği, "okul öncesi küçük çocuklar, annesi çalışıyorsa çok mağdur olur" ifadesini katılımcıların %39'unun kabul ettiği bulunmuştur.

3) Katılımcıların sosyo-ekonomik özellikleriyle cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ortalama puanları karşılaştırıldığında, birinci sınıfla dördüncü sınıf ve baba eğitimiyle cinsiyet rolleri tutum puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı, fakat cinsiyet, aile tipi, anne eğitimi ve yaşanılan yer ile cinsiyet rolüne ilişkin tutum toplam puanları arasında ($p<0.05$) anlamlı fark bulunmuş ve öğrencilerinden kadın, çekirdek aileye sahip ve anne eğitim seviyesi yüksek olanların cinsiyet rollerine ilişkin olumlu tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yurt dışında yapılmış çalışmalar

Krausz (1986) "Evlilikte Cinsiyet Rolleri" isimli araştırmasını 130 evli katılımcıyla yürütülmüş ve eşlerin görev paylaşımını irdelenmiştir. Bulgular şu şekilde özetlenebilir; geleneksel kadın cinsiyet rolüyle paralel olarak kadın eş tarafından yapılırken geleneksel erkek cinsiyet rolündeki işler de erkekler tarafından yapılmaktadır. Çocuk bakımıyla ilgili işler kadın tarafından yürütülmektedir. Sosyal-duygusal görevlerin ise karı-koca tarafından paylaşıldığı görülmüştür. Genel olarak, karar alma ve ev işleriyle ilgili organizasyon arasındaki ilişki anlamlı değildir. Babanın, çocuk büyürken kadının çalışmasına yönelik pozitif tutumuyla, kadının çalışması arasında pozitif yönde istatistiksel anlamlılık bulunmuştur. Yüksek statüdeki kocaların çocuk bakımı konusundaki performansları ve bu görevin eşler arasındaki paylaşımı yüksek bulunmuştur.

Amato ve Booth (1995)'un araştırması boylamsal bir çalışma olup, 2033 evli bireyle yürütülmüştür, tüm katılımcılar 55 yaş ve altındadır. Çalışmada değişen toplumsal cinsiyet rollerinin algılanan evlilik kalitesine yönelik etkisi incelenmiştir. Araştırmada Evlilik Mutluluğu, Evlilik Etkileşimi, Evlilik Uyuşmazlığı ve Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum ölçekleri kullanılmıştır. Yapılan analizlerde eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumuna sahip kadın katılımcıların algılanan evlilik kalitesinin düştüğü, bununla birlikte eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumuna sahip erkek katılımcıların ise algılanan evlilik kalitesini arttığı bulunmuştur. Ancak bu durumun kadına ve erkeğe niçin farklı etki ettiği yönünde bir bulguya rastlanamamıştır. 8 yıllık bir periyotta yürütülen araştırmada hem evlilik kalitesinin hem de toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun oldukça stabil olduğu görülmüştür.

Updegraff ve arkadaşları (1996)'nın çalışmasında ergen çocuğu olan 67 aile ile çalışılmış ailelerin cinsiyet rolleri tutumlarının ergenlerin akademik başarısına etkisi araştırılmıştır. Araştırma boylamsal bir çalışma olup veriler 8 okuldaki öğrenciler vasıtasıyla ailelerine ulaştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre eşitlikçi tutuma sahip ailelerde kız ergenlerin okul başarısının yüksek olduğu, bununla birlikte geleneksel ailelerin kız ergen çocuklarının ise akademik başarılarının anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Bir diğer önemli bulgu da eşitlikçi tutuma sahip ailelerle, geleneksel tutuma sahip aileler arasında ebeveyn katılımı, ailenin cinsiyet rolleri tutumu ve evlilik gücü açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Mickelson ve arkadaşları (2006) çalışmasını ABD'de 3 500 (1 787 kadın 1 713 erkek) komorbid (eşlik eden hastalığı olan) katılımcıyla yürütmüş toplumsal cinsiyet rolleri tutumu üzerine bir araştırma yapmıştır. Kadın katılımcıların daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları, daha az duygusal destek gördüklerini, daha az evlilik doyumları olduğunu ve erkeklere göre çok daha fazla evlilik çatışması yaşadıkları bulunmuştur. Kadınların eşitlikçi tutumları çift duygusal destek ve evlilik doyumuyla pozitif yönde, evlilik çatışması ve çift destek açısından ise negatif yönde bulunmuştur. Duygusal desteğin ve çift desteğinin kadınlarda eşitlikçi ve erkeklerde geleneksel cinsiyet tutumu için evlilik doyumunun iyi bir yordayıcısı olduğu, buna karşılık, sadece duygusal desteğin geleneksel kadın rolü tutumu ve eşitlikçi erkek rolü tutumu için iyi bir evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmanın önem, amaç, evren-örneklem, kullanılan araç gereçler ve araştırmanın etiği gibi yöntemsel çerçeveden oluşmaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı evli çiftlerin bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışıp-çalışmama durumu, evlilik süresi, yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı, gelir düzeyi, ilk evlilik yaşı, evlilik süresi, çiftler arasındaki evlilik uyumu) göre evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ve evlilik uyumunun toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile ilişkisini ortaya koymaktır.

Bu genel amaca istinaden alt amaçlar ise aşağıda belirtilmiştir:

1) Çiftlerin evlilik uyumu cinsiyet göre farklılaşmakta mıdır?
2) Çiftlerin evlilik uyumu eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
3) Çiftlerin evlilik uyumu yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
4) Çiftlerin evlilik uyumu çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5) Çiftlerin evlilik uyumu evlilik süresine göre farklılaşmakta mıdır?
6) Çiftlerin evlilik uyumu yaş farkına göre farklılaşmakta mıdır?
7) Çiftlerin evlilik uyumu evlenme biçimine göre farklılaşmakta mıdır?
8) Çiftlerin evlilik uyumu çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
9) Çiftlerin evlilik uyumu evlilik yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
10) EUÖ (Evlilikte Uyum Ölçeği) ile TCRTÖ (Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği)'nün altboyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
11) TCRTÖ, EUÖ'yü yordamakta mıdır?

Alanyazında da ifade edildiği gibi (Kaplan 2016) evlilik uyumuyla ilişkili olan cinsiyet rollerinin araştırılması alanyazına katkı sağlanması bakımından önemlidir.

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel bir araştırma olup araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli; çok sayıda oluşan bir evrende ya da o evren içindeki bir grubun, evren hakkında genel bir yargıya varılmak için evrenin tümünü ya da ondan alınacak bir grubun belirli özelliklerini öğrenmek ve verilerin toplanması için

üzerinde yapılan tarama düzenlemesidir (Büyüköztürk ve ark 2013 Karasar 2009). İlişkisel tarama modeli ise; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında var olan değişimin ve bu değişimin derecesini bulmak hedeflenir. Tarama modeliyle bulunan ilişkiler neden-sonuç ilişkisinden ziyade bir değişkendeki durumun bilinebilmesi durumunda diğer(ler)inin tahmin edilebilmesini sağlaması bağlamında yorumlanabilir (Karasar 2005).

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni gerçekçi ve ulaşılabilirlik bakımından "ulaşılabilir evren" modeli (Büyüköztürk ve ark 2013) olarak seçilmiştir. İstatiksel hesaplamalarda çalışmanın gücü 0,90 iken önemlilik düzeyi 0,05, etki büyüklüğü orta düzey (0,10) bağımsız değişken 11 ve bir sürekli değişkene ilişkin belirleyicinin belirlenmesi için gerekli minimum örneklem büyüklüğü 230 çift kabul edilmiştir (Cohen ve ark 2003).

Araştırmanın örneklem tipi olasılıksız örnekleme yöntemlerinden gelişigüzel örneklemedir (Esin 2014). Araştırmanın evren kitlesini ise Konya ilinde en az bir yıldan bu yana evli bulunan çiftler, örneklemini ise 245 evli çift oluşturmaktadır.

2.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmada evlilik uyumu ile demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, çalışma durumu, evlilik süresi, yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı, evlilik yaşı) arasındaki ilişki ve evlilik uyumu ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişki problemleştirilmiştir.

2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Evlilikte Uyum Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

2.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formunda cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, evlilik süresi, yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı, ilk evlilik yaşı, ailenin toplam aylık geliri soruları bulunmaktadır. Bu form oluşturulurken alanyazındaki çalışmalar da incelenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu Ek-A'da sunulmuştur.

2.5.2. Evlilikte Uyum Ölçeği

Locke ve Wallace (1959) tarafından evliliğin niteliğini ölçme amacıyla geliştirilen Evlilikte Uyum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması, çift olmayan 118 evli kadın ve 118 evli erkekten oluşan örneklem grubuyla yapılmıştır. EUÖ 15 maddeden oluşmakta ve ölçek puanları uyumsuzluktan uyuma doğru artmaktadır. Ölçek tüm dünyada ilgili araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Tutarel Kışlak (1995) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin iki yarım güvenirliği 0,67 iken iç tutarlılık sayısı 0,80'dir. Bununla birlikte ölçeğin kesme puanı 43,5'dir. Yani ölçekten 43,5'in üzerinde puan alan bir katılımcının evliliği uyumlu olarak değerlendirilmekte, eğer katılımcı bu puanın altında bir puan almışsa evliliği uyumsuz olarak saptanmaktadır.

Ölçek formu Ek-B'de sunulmuştur.

2.5.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği

Ölçek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu ölçebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Yapılan birçok çalışmada ölçeğin farklı katılımcı grupları için de güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür. Yürütülen çalışmada 291'i kız 209'u erkek üniversite öğrenci olmak üzere toplamda 500 öğrenciden veri toplama formuyla veri alınmıştır. Toplanan verilerle ölçek 38 madde ve 5 boyut (geleneksel cinsiyet rolü, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü) olarak yapılandırılmıştır. Ölçeğim tüm maddeleri arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,001$). Ölçeğin toplam Cronbach's α iç güvenirlik katsayısı 0,92 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgularla ölçeğin toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür (Zeyneloğlu ve Terzioğlu 2011).

Ölçek formu Ek-C'de sunulmuştur.

2.6. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri kamu kuruluşlarında (üniversite, adliye, sosyal hizmet kuruluşları) çalışan kişiler ve bu kişilerin yakınlarındaki çiftlerden toplanmıştır. Araştırmacı verileri araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Araştırmada demografik bilgi formu ve iki ölçek (Ek-A-B-C) kullanılmıştır. Araştırmacılar genellikle verilerin toplanma sürecine göre anlık, kesitsel ve boylamsal olarak üçe ayrılmaktadır (Büyüköztürk ve ark 2013). Buna göre araştırma için ihtiyaç duyulan verilerin belirlenen bir aralıkta toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 20 paket programına girilmiş ve analiz edilmiştir. Analiz işlemlerinde öncelikle kayıp veriler belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların demografik verilerin analizleri yapılmıştır. Araştırmada verilerin dağılımının normallik durumuna bakılmış; cinsiyet, çalışma durumu ve evlilik biçimi değişkenleriyle evlilik uyumu arasındaki farklılık t testi ile eğitim durumu, yaş, ilk evlilik yaşı değişkenleri ile evlilik uyumu arasındaki farklılıklar içinse varyans analizi yapılmış, farklılığın kaynağını bulmak içinse Tukey testi kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve evlilik uyumu arasındaki ilişki için de korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

2.7. Araştırmanın Etiği

Araştırma öncesi Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden Etik Kurul Onayı (Ek-D) 30.06.2015 tarihi 2015/61 kurur karar sayısı ile alınmıştır.

2.8. Araştırmanın Çalışma Takvimi

Araştırmanın Planlanması	: Mart 2015- Mayıs 2015
Gerekli İzinlerin Alınması	: Mayıs 2015
Araştırma Önerisinin Sunumu	: Mayıs 2015
Araştırma Verilerinin Toplanması	: Haziran 2015 – Şubat 2016
Verilerin Analizi	: Eylül 2016
Araştırma Raporunun Yazılması	: Ekim 2016

3. BULGULAR

Araştırmanın bulguları, sosyo-demografik özelliklere ilişkin bulgular, evlilik uyumuna ilişkin bulgular ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bulgular olmak üzere üç başlık altında sunulacaktır.

3.1. Sosyo-demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Sosyo-demografik özellikler içerisinde; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, çalışma durumu, evlilik süresi, yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı, ilk evlilik yaşı, ve aylık geliri yer almaktadır.

Çizelge 3.1.1. Katılımcı çiftlerin sayısı ve katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyet	**n**	**Yüzde (%)**
Kadın	245	50
Erkek	245	50
Toplam	490	100

Çizelge 3.1.1.'de araştırmaya katılan evli çiftlerin sosyo-demografik özelliklerinden cinsiyet ve toplam katılımcı sayıları yer almaktadır. Araştırmaya katılan evli bireylerin sayısı 490 olup bunlar kendi aralarında çifttir ve evlilikler kadın-erkek evlilikleri olduğundan 245 (%50) kişi kadın 245 (%50) kişi de erkektir.

Çizelge 3.1.2. Katılımcıların yaşlarıyla ilgili bulgular.

	n	**Min.**	**Max.**	**Ortalama±ss**
Yaş	490	19	68	36,70±9,51

Çizelge 3.1.2.'de katılımcıların yaşlarıyla ilgili bazı bulgular verilmiştir. Buna göre; 490 katılımcının yaşları 19-68 aralığında değişmekte, yaş ortalaması 36,70 standart sapması ise 9,51 bulunmuştur.

Çizelge 3.1.3. Katılımcıların eğitim durumlarıyla ilgili bulgular.

	n	Yüzde (%)
İlkokul	69	14,1
Ortaokul	44	9,0
Lise	94	19,2
Önlisans	40	8,2
Lisans	160	32,7
Lisansüstü	83	16,9
Toplam	490	100

Çizelge 3.1.3.'e göre araştırmaya katılanların eğitim düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre; katılımcıların 69 (%14,1)'u ilkokul, 44 (%9)'ü ortaokul, 94 (%19,2)'ü lise, 40 (%8,2)'ı önlisans, 160 (%32,7)'ı lisans, 83 (%16,9)'ü lisansüstü eğitim almıştır.

Çizelge 3.1.4. Katılımcıların çalışma durumlarına ilişkin bulgular.

	n	Yüzde (%)
Çalışıyor	346	71
Çalışmıyor	144	29
Toplam	490	100

Çizelge 3.1.4.'de araştırmaya katılan evli bireylerin çalışma durumları verilmiştir. Buna göre katılımcıların 346 (%71)'i çalışıyorken, 144 (%29)'si ücretli bir işte çalışmamaktadır. Ücretli bir işte çalışmayan 144 kişiyi büyük oranda ev hanımı olan katılımcılar oluşturmaktadır.

Çizelge 3.1.5. Katılımcıların evlilik sürelerine ilişkin bulgular.

	n	Min.	Max.	$\bar{X}$±ss
Evlilik süresi (yıl)	490	1	43	10,42±10,21

Çizelge 3.1.5.'de araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik sürelerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Buna göre; 490 katılımcının evlilik süreleri 1-43 yılları arasında değişiklik göstermekle birlikte evlilik süresi ortalama olarak 10,42 yıl bulunmuştur. Standart sapma ise 10,21 bulunmuştur.

Çizelge 3.1.6. Katılımcıların evlilik yaşına ilişkin bulgular.

	n	Min.	Max.	$\bar{X}$±ss
İlk evlilik yaşı	490	15	39	23,95±3,97

Çizelge 3.1.6.'da araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik yaşları yer almaktadır. Buna göre; 490 katılımcının evlilik yaşları 15-39 arasında değişmekte olup ortalama 23,95 ve standart sapma ise 3,97 olduğu görülmüştür.

Çizelge 3.1.7. Katılımcı çiftlerin toplam aylık gelirlerine ilişkin bulgular.

Gelir (TL)	n	$\bar{X}$±ss
1) 0-2 000	96	39,18±6,59
2) 2 001-3 500	154	39,51±7,97
3) 3 501-5 000	110	40,86±8,80
4) 5 001 ve üzeri	130	42,43±6,33

Çizelge 3.1.7.'de araştırmaya katılan evli çiftlerin toplam aylık gelirleri yer almaktadır. Buna göre; 96 çiftin geliri 0-2 000 TL, 154 çiftin geliri 2 001-3 500 TL 110 çiftin geliri 3 501-5 00 TL, 130 çiftin geliri ise 5 001 TL ve üzerindedir.

3.2. Evlilik Uyumuna İlişkin Bulgular

Çizelge 3.2.1. Katılımcıların cinsiyeti ile evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$±ss	t	p
Evlilik uyumu	Kadın	245	39,94±7,95	-1,66	0,096
	Erkek	245	41,10±7,35		

p>0,05

Çizelge 3.2.1.'de araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları verilmiş ve evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak için t testi yapılmıştır. Buna göre; kadınların evlilik uyumu puan ortalamalarıyla, erkek katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Çizelge 3.2.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Eğitim Durumu	n	$\overline{X}$±ss	F	p	Tukey
1- İlkokul	68	38,79±7.54			
2- Ortaokul	46	37,47±9,92			
3- Lise	95	39,60±7,20			
4- Önlisans	41	41,35±7,11	3,907	0,002	2<5 2<6
5- Lisans	157	41,68±7,24			
6- Lisansüstü	83	42,03±7,30			
Toplam	490	40,52±7,67			

p<0,05

Çizelge 3.2.2.'de katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları eğitim durumuna göre verilmiştir. Buna göre; evlilik uyumu puanları açısından en düşük grubu 37,47 puanla ortaokul grubu oluşturmaktadır. Bu grubu takip eden grup 38,79 puanla ilkokul grubudur. Lise grubu ise 39,60 puanla diğer iki gruba göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptir. Önlisans grubunun puan ortalaması 41,35 olarak bulunmuştur. Lisans grubunun puan ortalaması ise 41,68'dir. Gruplar arasında en yüksek puana sahip olan grupsa lisansüstü eğitim almış olan katılımcılardır. Bu grubun ortalama puanı ise 42,03'dır. Tüm grupların evlilik uyumu puan ortalamaları 40,52 ve standart sapma değeri ise 7,67 bulunmuştur.

Eğitim durumuyla evlilik uyumu arasında anlamlı farklılık vardır (p<0,05). Farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu bulmak için tukey testi yapılmış ve ortaokul ile lisans ve lisansüstü grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Lisansüstü ve lisans mezunu katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları ortaokul mezunu olan çiftlerin puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3.2.3. Katılımcıların yaş gruplarına göre evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Yaş Grupları	n	$\bar{X}$±ss	F	p
19-25	44	41,69±7,77	1,809	0,145
26-35	213	41,00±7,65		
36-51	186	39,52±8,06		
51-68	47	41,26±5,43		
Toplam	490	40,52±7,67		

p>0,05

Çizelge 3.2.3.'da katılımcıların yaş gruplarına göre evlilik uyumu puanları incelenmiştir. Buna göre; 19-25 yaş grubunun ortalaması 41,69 iken standart sapma değeri 7,77'dir. 26-35 yaş grubunun puan ortalaması 41,00 olarak bulunmuş ve standart sapma değerinin 7,65 olduğu görülmüştür. 36-51 yaş grubunun puan ortalaması 39,52 iken standart sapma değeri 8,06 olduğu görülmüştür. 51-68 yaş puan ortalaması 41,26 iken standart sapma değeri 5,43 bulunmuştur. Sonuç olarak yapılan varyans analizinde dört yaş grubu arasında evlilik uyumu toplam puanı açısından anlamlı farklılık olup olmadığına bakıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Çizelge 3.2.4. Çalışma durumuna göre katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

	N	$\bar{X}$ ±ss	t	p
Çalışmıyor	144	39,83±7,37	-1,284	0,200
Çalışıyor	346	40,81±7,78		

p>0,05

Çizelge 3.2.4.'de katılımcıların çalışma durumlarıyla evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre; 490 katılımcının 144'ü ücretli bir işte çalışmamaktadır ve bu grubun evlilik uyumu toplam puanı 39,83 standart sapma değeri ise 7,37 olarak bulunmuştur. Ücretli bir işte çalışan 346 kişinin puan ortalaması 40,81 iken standart sapma değeri 7,78 bulunmuştur.

Çalışan ve çalışmayan eşlerin evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmek için yapılan t testi sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çizelge 3.2.5. Katılımcıların evlilik sürelerine göre evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Evlilik süresi	n	$\bar{X}$ ± ss	f	p	Tukey
1) 1-5 yıl	157	42,29±7,18			
2) 6-15 yıl	114	40,22±7,60			
3) 16-25 yıl	98	40,48±7,42	5,657	0,001	4<1
4) 26-35 yıl	121	38,54±8,10			
Toplam	490	40,52±7,67			

p>0,05

Çizelge 3.2.5. katılımcıların evlilik sürelerine göre evlilik uyumu puanları verilmiştir. Buna göre; 1-5 yıldır evli olan 157 kişilik grubun evlilik uyumu puan ortalaması 42,29 standart sapması ise 7,18'dir. 6-15 yıldır evli olan 114 kişilik grubun puan ortalaması 40,22 standart sapması 7,60'dır. 16-25 yıldır evli olan 98 kişilik grubun evlilik uyumu puan ortalaması 40,48 standart sapması ise 7,42'dir. 26-35 yıldır evli olan 121 kişilik grubun evlilik uyumu puan ortalaması 40,52 standart sapma değeri ise 7,67'dir. Bununla birlikte 490 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 40,52 standart sapması ise 7,67 olarak bulunmuştur.

Varyans analizi sonucunda gruplar arasında fark olduğu görülmüş olup farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu öğrenmek için tukey testi yapılmıştır. Buna göre; 1-5 yıldır evli olan grup ile 26-35 yıldır evli olan grup arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. 1 ile 5 yıl arasında evli olanların puan ortalamaları 26 ile 35 yıl arasında evli olan katılımcılara göre yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3.2.6. Katılımcıların eşleriyle olan yaş farkına göre evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

	n	$\bar{X}$±ss	f	p
Yaş farkı yok	70	41,35±5,85		
1-3	236	39,85±8,50	1,210	0,306
4-6	118	41,15±7,28		
7 ve üzeri	66	40,98±6,71		

p>0,05

Çizelge 3.2.6.'de katılımcıların evlilik uyumu puanı eşleriyle olan yaş farkına göre verilmiştir. Buna göre; eşiyle yaş farkı olmayan 70 katılımcının evlilik uyumu puanının ortalaması 41,35 olarak bulunmuşken standart sapma değeri 5,85 olarak, eşler arasında 1-3 yaş farkı bulunan grubun evlilik uyumu puan ortalaması 39,85 standart sapma değeri ise 8,50 olarak, 4-6 yaş fark bulunan grubun evlilik uyumu puan ortalaması 41,15 standart sapma değeri ise 7,28 olarak, yaş farkının 7 ve daha üzerinde

olduğu grupta ise evlilik uyumu puan ortalaması 40,98 standart sapma değeri ise 6,71 bulunmuştur. Bağımsız gruplarda varyans analizinin sonucuna göre gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Çizelge 3.2.7. Katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamalarının evlilik biçimine göre karşılaştırılması.

Evlilik biçimi	**n**	**$\overline{X}$ ± ss**	**t**	**p**
Severek/flört ederek	236	41,27±8,24	2,114	0,035
Görücü usulü/isteyerek	250	39,81±7,03		

p<0,05

Çizelge 3.2.7.'de bireylerin evlilik uyumu puanları evlilik biçimlerine göre verilmiştir. Buna göre; severek/flört ederek biçimiyle evlenen 236 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 41,27 standart sapma değeri ise 8,24 olarak, görücü usulü/isteyerek evlenen 250 katılımcının evlilik uyumu toplam puanı ise 39,81 standart sapma değeri ise 7,03 olarak bulunmuştur. Bağımsız gruplarda t-testinin sonucuna göre gruplar arasındaki puan farkının anlamlı olduğu görülmüştür (p<0,05). Görücü usulü/isteyerek biçiminde evlenenlerin puan ortalamaları severek/flört ederek evlenenlerin puan ortalamalarından yüksektir.

Çizelge 3.2.8. Katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları ile çocuk sayılarının karşılaştırılması.

Çocuk sayısı	**n**	**$\overline{X}$±ss**	**f**	**p**	**tukey**
0) Çocuğu olmayan	99	42,76±6,91	4,687	0,003	0>2 0>3
1) 1 çocuğu olan	109	40,78±7,43			
2) 2 çocuğu olan	182	39,97±8,13			
3) 3 ve üzeri çocuğu olan	93	38,84±7,33			

p<0,05

Çizelge 3.2.8.'de katılımcıların evlilik uyumu puanları çocuk sayısına göre verilmiştir. Buna göre; 99 katılımcının çocuğu yoktur ve bu grubun evlilik uyumu puan ortalaması 42,76 iken standart sapma değeri 6,91 olarak, 1 çocuğu bulunan 109 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 40,78 standart sapma değeri ise 7,43 olarak, 2 çocuğu olan 182 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 39,97 standart sapma değeri ise 8,13. 3 ve üzeri çocuğu olan 93 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 38,84 standart sapma değeri ise 7,33 bulunmuştur.

Bağımsız gruplarda varyans (one way anova) analizinin sonucuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu incelemek için Tukey testi yapılmıştır. Buna göre; çocuğu olmayan grubun evlilik uyumu puan ortalamaları ile 2 ve üzeri çocuğu olan bireylerin evlilik uyumu puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3.2.9. Katılımcıların evlilik yaşı ile evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Evlilik yaşı	**n**	**$\bar{X}$±ss**	**F**	**p**	**Tukey**
1) 15-19	67	39,06±7,08			
2) 20-24	219	39,60±8,17			
3) 25-29	162	41,97±7,31	4,466	0,004	*1<3
4)30 ve üzeri	36	42,17±5,72			*2<3

p<0,05

Çizelge 3.2.9.'da katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamaları evlilik yaşı gruplarına göre verilmiştir. Buna göre; 15-19 yaş grubundaki 67 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 39,06 standart sapma değeri ise 7,08 olarak, 20-24 yaş grubundaki 219 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 39,60 standart sapma değeri ise 8,17 olarak, 25-29 yaş aralığındaki 162 katılımcının evlilik uyumu puan ortalaması 41,97 standart sapma değeri ise 7,31 olarak, 30 ve üzeri yaş grubundaki 36 katılımcının evlilik uyumu puan ortalamaları 42,17 standart sapma değeri ise 5,72 olarak bulunmuştur.

Bağımsız gruplarda varyans analizinin sonucuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek için Tukey testi yapılmıştır. Evliliğini 25-29 yaş aralığında yapanlarla 15-19 yaş aralığında ve 20-24 yaş aralığında yapanlar arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. Evlilik yaşı 20-24 ve 15-19 aralığında olanların puan ortalamaları evlilik yaşı 25-29 arasında olanların puan ortalamalarından daha düşük bulunmuştur.

Çizelge 3.2.10. Katılımcıların geliri ile evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Gelir (TL)	n	$\bar{X}$±ss	F	p	Tukey
1) 0-2 000	96	39,18±6,59	4,666	0,003	1<4 2<4
2) 2 001-3 500	154	39,51±7,97			
3) 3 501-5 000	110	40,86±8,80			
4) 5 001 ve üzeri	130	42,43±6,33			

p<0,05

Bağımsız gruplarda varyans analizi sonucuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,005). Geliri 2 000 TL'nin olan grupla, geliri 2 001-3 500 TL ve 5 001 TL ve üzeri geliri gruplar arasında evlilik uyumu puanı bakımından anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur. Farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu incelemek için Tukey testi yapılmıştır. Bu sonuca göre; geliri 5 001 TL ve üzeri olanların, geliri 3 501-5 000 TL ve geliri 2 001-3 500 TL olanlara göre evlilik uyumu puan ortalamaları yüksek bulunmuştur.

3.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumuna İlişkin Bulgular.

Çizelge 3.3.1. TCRTÖ'nün alt boyutları ile EUÖ arasındaki ilişki.

	Erkek Cinsiyet Rolü	Gelenekel Cinsiyet Rolü	Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kadın Cinsiyet Rolü	Eşitlikçi Cinsiyet Rolü
Evlilik Uyumu Toplam	,048	,044	,086	-,005	,140**

**p<0,05

Çizelge 3.3.1.'de EUÖ ile Erkek Cinsiyet Rolü Altboyutu (r=0,48) arasında orta düzeyde, Geleneksel Cinsiyet Rolü (r=0,544) orta düzeyde, Evlilikte Cinsiyet Rolü Altboyutu (r=0,86) yüksek düzeyde, Kadın Cinsiyet Rolü Altboyutu (r= -0,05) negatif yönde orta derecede ve Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Altboyutu (r= 0,140) orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 3.3.2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının evlilikte uyumu yordaması.

	B	**SH**	**β**	**t**	**p**
Erkek Cinsiyet Rolü	-0,17	0,177	-0,23	-3,92	0,695
Geleneksel Cinsiyet Rolü	0,58	0,43	0,081	1,189	0, 235
Evlilikte Cinsiyet Rolü	0,006	0,59	0,007	0,107	0,915
Kadın Cinsiyet Rolü	-0,060	0,39	-0,92	-1,531	0,126
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	-0,125	0,044	0,154	2,828	0,005
R^2 = 0,026	P<0,05	N=490	F=0,027		

Çizelge 3.3.2.'de TCRTÖ'nün alt boyutları ile EUÖ arasında regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; TCRTÖ'nün Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutunun evlilik uyumunu açıkladığı bulunmuştur (p<,05, β=,154, F=0,027, p<0,05). Eşitlikçi cinsiyet rolü evlilik uyumundaki varyansın % 2,6'sını açıklamaktadır. TCRTÖ'nün diğer alt boyutlarının evlilik uyumunu açıklamadığı görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Yürütülen bu çalışmada evli bireylerin evlilik uyumları ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumları değerlendirilmiş, bir önceki bölümdeki araştırma bulguları bu bölümde ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

4.1. Cinsiyet ve Evlilik Uyumu

Evlilik uyumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Kadınların ve erkeklerin görev paylaşımında bulunmaları evliliği rahatlatan bir faktördür. Eşlerin her ikisinin de çalışması, gerek ev içinde gerekse ev dışında ortak çalışmak kadınlarla erkekler arasında evlilik uyumu bakımından anlamlı bir farklılığa sebebiyet vermemesine yol açabilmektedir (Kublay 2013). Alanyazında cinsiyet değişkeninin evlilik uyumu üzerine etkisi konusunda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Bu araştırmanın bulgusu ise alanyazındaki Fışıloğlu (1992), Anderson ve arkadaşları (1983), Tutarel Kışlak ve Çabukça (2002), Yaşın Dökmen ve Tokgöz (2002), Kalkan (2002), Hamamcı (2005), Kurdek (2005), Açık (2008) Güçlü Ergin (2008), Şendil ve Korkut (2008), Aktaş (2009), Çavuşoğlu (2011), Çelik ve Tümkaya (2012)'nın çalışmasıyla da paralellik göstermektedir. Diğer bir deyişle onlar da evlilik uyumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Ancak Hasta (1996), Gökmen (2001) araştırması bu bulgularla benzerlik göstermez. Yıldırım (1992)'ın çalışmasında ise erkek katılımcıların evlilik uyumları yüksek bulunurken, Marathe (2012)'nin çalışmasında kadın katılımcıların evlilik uyumları daha yüksek bulunmuştur.

Alanyazına bakıldığında cinsiyet değişkeni açısından farklı sonuçları görmek mümkündür. Kublay (2013)'a göre de cinsiyet değişkenine göre evlilik uyumunun farklılaşıp farklılaşmaması konusunda kesin bir ifadeden kaçınmak daha makuldür.

4.2. Yaş ve Evlik Uyumu

Yaş değişkenine göre evlilik uyumunun farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Bu bulgu alanyazındaki bazı araştırma bulgularlarıyla paraleldir (Fışıloğlu 1992, Acar 1998, Tutarel Kışlak ve Çabukça 2002, Hamamcı 2005, Düzgün 2009). Bununla birlikte, alanyazındaki bazı araştırmalarda yaş ve evlilik uyumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonuçlar (Yıldırım 1992, Tezer 1994, Demiray 2006, Jose ve Alfons 2007, Aktaş 2009, Çakmak Tolan 2015) da vardır. Aktaş (2009) 26-45

yaş aralığındaki bireylerin evlilik uyumlarını 46-50 ve 51-55 yaş aralığındaki bireylere göre daha yüksek bulmuştur. Çakmak Tolan (2015) da 21-30 yaş aralığındaki grubun evlilik uyumunu 31-40 yaş ve 41 yaş ve üstü gruplarına göre evlilik uyumlarını yüksek bulmuştur. Diğer bir deyişle küçük yaştaki evli bireylerin yaşı büyük olan evli bireylere göre evlilikleri daha uyumlu olduğu bulunmuştur.

4.3. Eğitim Düzeyi ve Evlilik Uyumu

Evlilik uyumunun eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. Lisans lisansüstü eğitim almış katılımcıların evlilik uyumu puan ortalamalarının ortaokul düzeyinde eğitim almış katılımcıların puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alanyazında, eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumunun da arttığı görülmüştür. Bu bulgu alanyazındaki bazı çalışmalarla da (Fışıloğlu 1992, Yıldırım 1992, Blum ve Mehrabian 1999, Yaşın Dökmen ve Tokgöz 2002, Güçlü Ergin 2008 Şendil ve Korkut 2008, Erişti 2010, Çelik ve Tümkaya 2012) benzerlik göstermektedir. Çakır (2008)'ın araştırmasında lise mezunu olan bireylerin evlilik uyumları okuryazar olan bireylere göre yüksek bulunmuştur. Yıldız (2012) da lisans-lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcıların okuryazar-ilkokul düzeyindeki katılımcılara göre ve ortaokul-lise düzeyindeki katılımcıların da okuryazar-ilkokul düzeyindeki katılımcılara göre evlilik uyumlarını anlamlı düzeyde daha yüksek bulmuştur. Şendil ve Korkut (2008)'un araştırmasında ise katılımcıların çift tatmini ve duygu ifadesi düzeylerinin ilkokul düzeyindekilere göre ortaokul düzeyindeki katılımcılarda daha yüksek olduğu görülmüştür. İlkokul düzeyindeki katılımcıların toplam çift uyumu, çift tatmini, çift birlikteliği ve duygu ifadesi lise düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Kublay (2013)'ün araştırmasında ise evlilik uyumunun eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Hoelter (2009)'a göre düşük eğitim düzeyi, evlilik uyumsuzluğunun bir neticesi olarak boşanmanın sebeplerindendir (Santrock 2014). Eğitim düzeyinin artışı beraberinde eşin de eğitim düzeyinin artması, problem çözme becerilerinin artması, kendine güven, iletişim sorunlarının azalması, gelirin artması, aile içi şiddetin azalması gibi birçok faktöre etki edebileceğinden evlilik uyumunu olumlu olarak etkileyen bir değişken olmakta ve dolayısıyla hem birey hem de aile açısından eğitimin önemi dikkat çekmektedir.

4.4. Çalışma Durumu ve Evlilik Uyumu

Çalışan ve çalışmayan bireylerin evlilik uyumları arasında bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu Kahveci (2016)'nin evli çiftlerle yaptığı araştırma bulgusuyla da paralellik göstermektedir. Özaydınlık (2014)'ın çalışmasında da çalışan ve çalışmayan gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgunun aksine Tüfekçi Hoşgör (2013)'ün araştırmasındaki bulgularda çalışan ve çalışmayan gruplar arasındaki anlamlı farklılıkta çalışan grupların evlilik uyumu daha yüksek bulunmuştur. Kahveci (2016) ise evlilik uyumunun çalışma durumuna göre farklılaşmadığını bulmuştur.

4.5. Evlilik Süresi ve Evlilik Uyumu

Katılımcıların evlilik uyumları evlilik süresine göre incelendiğinde 1-5 yıldır evli olan grupla 26-35 yıldır evli olan grup arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Söz konusunu farkın da 1-5 yıldır evli olanlar lehine olduğu görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusu Özaydınlık (2014)'ın "Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi" isimle çalışmasıyla benzerdir. Buna ek olarak Uşaklı (2010)'nın araştırmasında da evlilik süresinin artmasıyla evlilik uyumunun arttığı görülmüştür. Kublay (2013)'ın araştırmasında evlilik süresine göre evlilik uyumunun farklılaştığı 26-35 yıl aralığına kadar olan gruplarda evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunun düştüğü; 26-35 yıl aralığında ise uyumun yeniden arttığı görülmüştür. Bununla birlikte 0-5 yıl evli olan bireylerin 6-15 ve 16-25 yıl evli olan bireylere göre evlilik uyumları daha yüksek olduğu bulunmuştur. Özmen Süataç (2010) da araştırmasındaki tüm gruplarda evliliğin ilerleyen yıllarında uyumun düştüğün bulmuştur. Alanyazında bu araştırma sonuçlarına ek olarak farklı bulgulara ulaşmak da mümkündür; Şendil ve Korkut (2008) araştırmasında evlilik süresinin çift uyumunu yordayıcı bir etkiye sahip olmadığını bulmuştur. Evliliğin ilk yıllarında bireylerin, birbirlerine ilgi duyup zaman ayırması, birbirlerini daha çekici algılamaları (Tucker ve O'Grady 1991), bu yıllarda ebeveyn olmanın sorumluluk ve zorluklarının olmayışı evlilik uyumuna pozitif bir etki etmiş olabilir.

4.6. Yaş Farkı ve Evlilik Uyumu

Yaş farkı ile evlilik uyumu arasında bir farklılaşma bulunamamıştır. Alanyazında yaş farkı değişkenin pek üzerinde durulmadığı görülmekte bu değişkenin

ele alındığı çalışma sayısının az olması dikkat çekmektedir. Çağ (2011)'ın yaptığı araştırmada da bir farklılık bulunamamışken, Şener ve Terzioğlu (2002) ise eşler arasında yaş farkı arttıkça evlilik uyumunun azaldığını bulmuştur. Kublay (2013) da eşleri ile 0-5 yaş fark olan bireylerin evlilik uyumlarının, eşleri ile arasında 6-10 yaş fark olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ve yaş farkının 15 ve üzerine çıktığı durumda ise evlilik uyumunda yeniden bir yükselme olduğu görülmüştür. Evlilik uyumu çatışmaların azalması, beklentilerin karşılanması, evlilikten beklenen memnuniyetin tatmin edici olması anlamlarına geldiğinden "yaş farkı" önemsiz bir durum olarak kabul görmüş olabilir.

4.7. Evlilik Biçimi ve Evlilik Uyumu

Evlenme biçimine göre evlilik uyumu değişkeninde gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farkın "severek/flört ederek" evlenen katılımcılar lehine olduğu görülmüştür. Şendil ve Korkut (2008) görücü usulü biçiminde evlenen katılımcıların anlaşarak evlenenlere göre toplam çift uyumu, çift birlikteliği, çift tatmini ve duygu ifadesi puanlarının daha düşük olduğunu bulmuştur. Flört ederek evlenen çiftlerin görücü usulü evlenenlere göre daha olumlu iletişimde oldukları (Taştan 1996), evlenme biçimine göre eşlerin evlilik ilişkisinden duydukları memnuniyetin farklılaştığı (Yıldırım 1992), ailelerinin kararı neticesinde evlenen çiftlerin, kendi kararları ile evlenmiş eşlere göre daha fazla çatışma yaşadıklarını (Hortaçsu 2007) gösteren araştırma sonuçları da vardır (Güçlü Ergin2008). Özmen Süataç (2010)'ın araştırmasında da evlilik biçiminin evlilik uyumu üzerinde belirleyici bir faktör olduğu ve flört ederek evlenen grupların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alanyazında daha farklı sonuçlar görmek de mümkündür; Demiray (2006)'ın araştırmasında evlenme biçiminin evlilik uyumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ancak flört ederek evlenenlerin ÇUO'nun "bağlılık" ve "mutluluk" altboyutlarında diğer evlenme biçimlerine göre anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Evlilik öncesi eşlerin birbirlerini tanımaları, aşk ve sevgi duygularıyla evliliğe karar vermelerinin evlilik uyumunu arttırdığı düşünülmektedir (Demiray 2006). Bakırcıoğlu (2006)'na göre flört evliliğinde, evliliğin nasıl sürdürüleceğini gelenekler yerine, eşlerin kendileri belirler. Bu evlilikte bütün gayret, birlikte gelişmek ve

mutluluğu yaşamak için verilir, birtakım kurallar üzerine değil, evlilik karşılıklı sevgi ve güven üzerine oturduğundan bu evliliklerin uyumunun daha yüksek olması daha olasıdır. Evlilik biçimine göre evlilik uyumunun değişmesi ve bu farklılığın flört edenler lehine olması çiftlerin flört süresince birbirini tanıma, anlama, uyum sağlama gibi durumları olumlu etkilemiş olabilir. Öte yandan geleneksel evlenme biçimlerinden olan görücü usulü evlenmede evlilik uyumunun düşük çıkması bireylerin bazı durumlarda söz hakkının, rızasının aile bireylerinin sözsüz/sözlü baskısıyla ikinci planda kalması sebebiyle olabilir.

4.8. Çocuk Sayısı ve Evlilik Uyumu

Bu araştırmada evlilik uyumu çocuk sayısı değişkenine göre irdelendiğinde çocuk sayısının attıkça evlilik uyumunun düştüğü görülmüştür. Özellikle hiç çocuğu olmayan grubun 2 çocuğu ve 3 çocuğu olan gruplara göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazındaki bazı sonuçlarla da aynı doğrultudadır (Burgess ve ark 1998, Şener ve Terzioğlu 2002, Twenge ve ark 2003, Ödemiş 2008, Aktaş 2009). Örneğin Kublay (2013), çocuk sayısının evlilik uyumuna anlamlı düzeyde etki ettiğini bulunmuştur. Söz konusu araştırmada 4 çocuğa sahip olan katılımcıların dışındaki tüm bireylerde çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumunun düştüğü; 4 çocuğa sahip olan katılımcılarda ise evlilik uyumunda yeniden bir artış olduğu görülmüştür. Bununla birlikte çocuğu olmayan bireylerin 1, 2 ve 3 çocuğu olan katılımcılara göre evlilik uyumları daha yüksek bulunmuştur. Şendil ve Korkut (2008) evlilik çatışmasının artması ile çocuk sayısının artmasının çift uyumundaki düşüşün yordanmasına anlamlı katkıları olduğu bulunmuştur. Yine, Çakmak Tolan (2015)'ın araştırmasında çocuğu olmayan ya da 1 çocuğu olan evli katılımcıların, 2 çocuklu evli katılımcılara göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak ilgili alanyazındaki bazı çalışmalarsa bu bulgunun aksi yönündedir (Denga 1982, Çakır 2008, Çınar 2008, Güçlü Ergin 2008) diğer bir deyişle çocuk sayısının artması evlilik uyumunu olumlu yönde etkilemiştir.

Çocuk yetiştirmek ve bir ergenle yaşamak evlilik doyumunu ve aralarındaki yüksek korelasyon sebebiyle evlilik uyumunu belirgin olarak düşürür ve bu dönem evliliğin kritik dönemleri olarak anılır (Öztekin 2012). Çocuk sayısının artışıyla, evlilik uyumunun düşmesi, çiftler arasındaki cinsel hayatı olumsuz etkileyebilir çocuklara harcanan zaman ve enerjinin eşler arasındaki iletişimin, paylaşımın

azalmasına da sebep olabilir (Wilson ve McLaughin 2002). Üstelik ailenin genişlemesi, çocukların büyümesiyle harcamaların artması da evlilik uyumunu olumsuz etkileyebilir.

4.9. Evlilik Yaşı ve Evlilik Uyumu

Elde edilen bulgulara göre evliliğini 25-29 ve 20-24 yaş aralığında yapan grubun evlilik uyumu puanı, evliliğini 15-19 yaş aralığında yapan gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazınla da örtüşmektedir. Örneğin; Güçlü Ergin (2008)'in tezinde boşanma sürecindeki kadınların evlenme yaşları arttıkça evlilik uyumları da arttığı görülmüştür. Bu bulguyu destekleyen (Kalmijn ve ark 2004) araştırmada evlenme yaşı düştükçe bireylerin eş tercihlerinde hata yapma olasılığının artması, ailelerin evliliğe daha çok müdahil olması, yaşın düşüşüyle maddi olanakların azalması gibi faktörler ifade edilmektedir. Bireyler ailelerinin tercihini kabul ediyor ve bu durumu yaşıyor olabilir. Bu da erken yaştaki evlilik uyumunda azalmaya sebep oluyor olabilir. Hoelter (2009) genç yaşta evliliği evlilik uyumuna yönelik bir risk olarak değerlendirmektedir (Santrock 2014). Bir diğer olasılıksa bireylerin kendini tanımadan bir başkasıyla aynı çatı altında yaşamanın zorluğuyla muhatap olması olabilir. Ülkemizde erken yaşta yapılan evlilikler genellikle kırsal bölgelerde ve/ya da demokratik tutumun olmadığı ailelerde görülmektedir bu sebeple kimi zaman evlenenin rızası ikinci planda tutulmakta ya da evlenecek kişiye söz hakkı tanınmayabilmektedir.

4.10. Gelir ve Evlilik Uyumu

Gelir durumu değişkeni evlilik uyumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu 5 001 TL ve üzeri gelire sahip olan grubun 0- 2 000 TL grubuna ve 2 000-3 500 TL grubuna göre daha yüksek evlilik uyumuna sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle gelirin artışı söz konusu gruplar nezdinde evlilik uyumuna olumlu olarak yansımıştır. Bu bulgu Yıldırım (1992)'ın bulgusuyla benzerlik gösterir; aylık gelir düzeyi yükselen bireylerin evlilik uyumlarının da yükseldiği görülmüştür. Yine, Hoşgör (2013)'ün araştırma bulgusu da ekonomik düzeyin artışıyla EUÖ'den alınan puanın arttığı yönündedir. Erişti (2010) de ekonomik durumlarını kötü olarak değerlendiren bireylerin, evlilik yaşantılarını da kötü olduğunu belirtmiştir. Şendil ve Korkut (2008)'un araştırmasında ekonomik durumu

düşük olan katılımcıların toplam çift uyumu ve çift birlikteliği puanları ekonomik durumu iyi olanlardan düşük bulunmuştur. Alanyazında bu bulguları destekler nitelikte bulgular görmek de mümkündür (Rogers ve DeBoer 2001, Şener ve Terzioğlu 2002, Bir Aktürk 2006). Aktaş (2009) ise gelir durumuna göre evlilik uyumunun değişmediğini bulmuştur. Çakmak Tolan (2015)'in bulgusu da Aktaş (2009)'un bulgusuyla aynı paraleldedir; gelir düzeyi bireylerin evlilik uyumunu farklılaştıracak bir etkiye sahip değildir. Alanyazındaki farklı bulgular gelire göre evlilik uyumunun farklılaşmasına ilişkin farklı sonuçlar içermektedir. Bu çalışmada ise evlilik uyumunu pozitif yönde farklılaştıran gelir, bireylerin evlilik uyumlarının artmasına olanak sağlamıştır. Hoelter (2009) düşük gelirinin evlilikte uyumsuzluğa sebebiyet veren bir boşanma riski olarak değerlendirmektedir (Santrock 2014). Gelirin artışıyla evlilik uyumunun artışı evlilikten alınan doyumu, yaşam doyumunu olumlu yönde etkileyip sosyal olanakları arttırmış, maddi zorlukların yarattığı stresi azaltmış olabilir.

4.11. Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumu ve Evlilik Uyumu

TCRTÖ'nün alt boyutlarıyla EUÖ arasında yapılan korelasyon ve regresyon analizlerine göre TCRTÖ'nün eşitlikçi tutum altboyutuyla anlamlı ve yordayıcı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu alanyazındaki bulgularla da örtüşmektedir. Bowen ve Orthner (1983) araştırmasında eşlerden birinin eşitlikçi tutumda olmamasının evlilik kalitesini anlamlı olarak düşürdüğünü bulmuştur. Bir diğer araştırmada ise (Wilson 1982) feminist kadınların, hem genel hem de cinsel ilişkilerinden daha az memnun oldukları ve geleneksel kadınlardan daha düşük cinsel ilişki sıklıklarının olduğu bulunmuştur. Cinsiyet rolü tutumu feminist, gelenekselci ve eşitlikçi olarak sınıflandığında, feminist tutumu diğer bir deyişle eşitlikçi olmayan bu tutumun evlilik yaşantısına olumsuz yansıyarak evlilik mutsuzluğunu arttıran bir etken olarak bulunmuştur. Zammichieli ve arkadaşlarına (1988) göre bu iki bulgu gibi birçok araştırma eşitlikçi tutuma sahip çiftlerin geleneksel çiftlere göre daha yüksek evlilik doyumlarını desteklediğini ve ev işleriyle ilgili sorumluluklardaki eşitliğin evlilik ilişkisine ışık tuttuğunu ifade etmiştir. Bir başka araştırmada da evlilikteki uyumsuzluğunun bir yansıması olarak değerlendirilen eşe karşı şiddetin eşitlikçi tutuma sahip erkek eşler tarafından "minör" sayıda rapor edildiği bulunmuştur. Buna karşılık eşitlikçi tutumda olmayan erkek eşlerin eşlerine karşı şiddetin madde bağımlıları ve öfke kontrol gruplarındaki bireylerde daha yüksek olduğu bulunmuştur

(Crossman ve ark 1990). Yüksel ve Dağ (2013)'ın araştırmasında da eşitlikçi tutuma sahip bireylerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yüksel ve Dağ (2013)'a göre söz konusu bulguyu destekler nitelikte birçok çalışma (Huber ve Spitze 1983, Davis ve Greenstein 2004, Xu ve Lai 2004, Mickelson ve ark. 2006) vardır. Bununla birlikte alanyazında bu bulgunun aksine bulguları görmek de mümkündür. Kaplan (2016) araştırmasında eşitlikçi cinsiyet rolünün bireylerin evlilik doyumlarını düşürdüğünü bulmuştur.

Bireylerin eşitlikçi bir tutum sergilemesinin evlilik uyumuna pozitif etki etmesi kadının erkeğe, erkeğin kadına karşı tutumlarında demokratik ve empati odaklı yaklaşmasını sağlayabilir, ev işlerinde, iş hayatında ve sosyal hayatta bireylerin özgürlük alanına müdahale etmeyen aksine destek olan bir tutum içerisinde olmak uyumlu bir birlikteliğe imkan sağlayabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

- Evlilik uyumu cinsiyete göre farklılaşmamaktadır,
- Lisans düzeyinde eğitim almış bireylerin ortaokul düzeyinde eğitim almış bireylere göre ve lisansüstü düzeyinde eğitim almış bireylerin ortaokul düzeyinde eğitim almış bireylere göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür,
- Evlilik uyumu yaş değişkenine göre farklılaşmamaktadır,
- Evlilik uyumu çalışma durumu değişkenine göre farklılaşmamaktadır,
- Evlilik uyumu evlilik süresi değişkenine göre farklılaşmamaktadır,
- Evlilik uyumu eşler arasındaki yaş farkı değişkenine göre farklılaşmamaktadır,
- Evlilik uyumu evlilik biçimi değişkenine göre farklılaşmakta ve bu fark flört ederek evlenenler lehinedir,
- Çocuğu olmayan grubun evlilik uyumu ile 2 ve üzeri çocuğu olan bireylerin evlilik uyumu daha yüksek bulunmuştur,
- İlk evliliği 15-19 yaş aralığında yapan bireylerin evliliğini 20-24 ve 25-9 yaş aralığında yapan bireylere göre daha düşük bulunmuştur.
- Aylık geliri 5 001 TL ve üzerinde olan grubun 0-2 000 TL ve 2 001-3 500 TL gruplarına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur,

5.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Olarak Geliştirilen Öneriler

5.1.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

1) Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların evlilik ilişkisini nasıl etkilediğine ilişkin nitel araştırmalar yapılabilir.

5.1.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

1) Erken yaşta yapılmış evliliklerde uyumun düşük olduğu görüldüğünden, bireylerin erken yaşta evlenmesi teşvik edilmemelidir,

2) Araştırmada eğitim düzeyi düşük olanların eğitim düzeyi yüksek olanlara göre evlilik uyumlarının yüksek bulunduğundan bireylerin yüksek eğitim almaları teşvik edilmelidir,

3) Eşitlikçi tutumun evde ve okulda öğretilen ve teşvik edilen bir tutum olması evlilik ilişkilerine pozitif etki edecektir,

4) Evliliğini 25-29 yaş aralığında yapan bireylerin evlilik uyumları daha yüksek olduğu bulunduğundan bu yaş aralığında evlenmek evlilik uyumu açısından pozitif bir etken olacaktır,

5) Flört ederek evlenen bireylerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunduğundan bu evlenme biçimi teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

Acar H, 1998. Ankara'da sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğüne bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Açık Ö, 2008. Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Akram H, Malik NI, 2011. Relationship between personality traits and marital adjustment of teachers. Interdisciplinary Journal of Contemporary Research In Business, 3, 718-24.

Aktaş S, 2009. Eşlerden birinin kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Amato PR, Booth A, 1995. Changes in gender role attitudes and perceived marital quality. American Sociological Review, 60, 58-66.

Anar B, 2011. Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Anderson SA, Russell CS, Schumm WR, 1983. Perceived marital quality and family life-cycle categories: a further analysis. Journal of Marriage and Family, 45, 127-39.

Ateş R, 2015. Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve güç kavramı. In: Evlilik okulu. Eds: Yavuzer H, 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 114-24.

Atkinson R, Atkinson R, Smith E, Bem D, Nolen-Hoeksema S, 2012. Psikolojiye giriş, Ankara, Arkadaş Yayıncılık.

Aydın B, Kavuncu AN, 1991. Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinde cinsiyet rollerinin araştırılması. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1, 53-65.

Aylaz R, Güneş G, Uzun Ö, Ünal S, 2014. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 23, 183-9.

Aytaç S, 2004. İnsanı anlama çabası: psikolojiye giriş, Bursa, Ezgi Kitapevi.

Bacanlı H, 2001. Eş tercihleri. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, 7-16.

Bakırcıoğlu R, (2006). Ansiklopedik psikoloji sözlüğü. Ankara, Anı yayıncılık.

Bekleviç AÇ, 2013. Bir üniversite hastanesi araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri algısının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Berscheid E, Regan P, 2005. The psyhology of interpersonal relationship. New Jersey, Routledge.

Bir Aktürk E, 2006. Marital satisfaction in Turkish remarried families: comparison among marital status, effect of stepchildren, and contributing factors. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Blum JS, Mehrabian A, 1999. Personality and temprament correlates of marital satisfaction. Journal of Personality, 67, 93-125.

Bowen GL, Orthner DK, 1983. Sex-role congruency and marital quality. Journal of Marriage and The Family, 45, 223-30.

Burger J, 2006. Kişilik, İstanbul, Kaknüs Yayınları.

Burgess EW, Cottrell LS, Turner BS, 1998. Predicting success or failure in marriage. London, Routledge/Thoemmes Press.

Buss D, 1989. Sex differences in human mate preferences evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. Behavioral and Brain Sciences, 12, 1-49.

Byrne D, Murnen SK, 1988. Maintaining loving relationships. In: The Psychology of Love. Eds. New Haven: Yale University Press, p. 293-310.

Cohen J, Cohen P, West SG, Aiken LS, 2003. Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences, Routledge.

Corey G, 2008. Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları, Ankara, Mentis Yayıncılık, s. 373-411.

Crossman RK, Stith SM, Bender MM, 1990. Sex role egalitarianism and marital violence. Sex Roles, 22, 293-304.

Curun F, 2006. Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasindaki ilişki. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cüceloğlu D, 2006. İnsan ve davranışı, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Çağ P, 2011. Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çakır S, 2008. Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çakmak Tolan Ö, 2015. Evlilik uyumunun kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Çaplı O, 1992. Evlenmeye hazır mısınız?, Ankara, Bilgi Yayınevi.

Çarıkçı İ, Avşar N, 2005. Kamu kesimi yöneticilerinde cinsiyet rolü algılamalarının aile dostu düzenleme ve politikalarına etkileri. Yönetim Bilimleri Dergisi, 3, 65-78.

Çavuşoğlu ZŞ, 2011. Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Maltepe Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çelebi B, Nedim Bal P, 2015. Evli bireylerin doğum sıralarının evlilik uyumu üzerindeki etkisi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 108-19.

Çelik M, 2006. Evlilik doyum ölçeği geliştirme çabası. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Çelik M, Tümkaya S, 2012. Öğretim elemanlarının evlilik uyumu ve yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 223-38.

Çetinkaya B, 2010. Sağlıklı aile sağlıklı çocuk, Ankara, Pegem Akademi.

Çınar L, 2008. Evlilik doyumu: cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim BİIimleri Enstitüsü, Ankara.

Çıtak A, 2008. Kadınların çalışmasına yönelik tutum: cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyo-ekonomik düzeye göre bir karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çoban A, Nehir S, Demirci H, Özbaşaran F, İnceboz Ü, 2008. Klimakterik dönemdeki evli kadınların eş uyumları ve menopoza ilişkin tutumlarının menopozal yakınmalar üzerine etkisi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 22, 343-9.

Davis SN, Greenstein TN, 2004. Cross-national variations in the division of household labor. Journal of Marriage and Family, 66, 1260-71.

Demiray Ö, 2006. Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Denga DI, 1982. Childlessness and marital adjusment in Northern Nigeria. Journal of Marriage and Family, 44, 799-802.

Düzgün G, 2009. Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eastwick PW, Finkel EJ, 2008. Sex differences in mate preferences revisited: do people know what they initially desire in a romantic partner? Journal of Personality and Social Psychology, 94, 245-64.

Ende İnce Z, Güdücü Tüfekci F, 2015. Engelli çocuğu olan ebeveynlerde evlilik uyumu ve yaşam doyumunun değerlendirilmesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4, 102-12.

Erişti A, 2010. Bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ersevim İ, 2008. Freud ve psikanalizin temel ilkeleri, İstanbul, Assos Yayıncılık.

Ersoy E, 2009. Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 209-30.

Esin, 2014, Örnekleme, In: Hemşirelikte araştırma, Erdoğan S, Nahcivan N, Esin N, 1. Basım, İstanbul, Nobel Tıp Kitapevi, 169-92.

Filsinger EE, Wilson MR, 1984. Religiosity, socioeconomic rewards, and family development: predictors of marital adjustment. Journal of Marriage and The Family, 46, 663-70.

Fışıloğlu H, 1992. Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumlarının karşılaştırılması. Türk Psikoloji Dergisi, 7, 16-23.

Geçtan E, 2014. İnsan olmak, İstanbul, Metis Yayıncılık.

Giddens A, 2012. Sosyoloji, İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Goel S, Narang DK, Koradia K, 2013. Marital adjusment and mental health among bank employees and doctors during middle age in Delhi. International Journal of Scientific and Research Publications, 3, 1-8.

Gökkaya VB, 2014. The reasons of families for being a protecting family (Sample of Sivas). International Journal of Human Sciences, 11, 1, 603-20.

Gökmen A, 2001. Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal BİIimler Enstitüsü.

Grover KJ, Russel CS, Schumm WR, Paff-bergen LA, 1985. Mate selection processes and marital saticfaction. Family Relations, 34, 383-6.

Güçlü Ergin N, 2008. Evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Günay G, Bener Ö, 2011. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 157-71.

Günayer Şenel H, 2015. Eş seçim kararı. In: Evlilik okulu. Eds: Yavuzer H, 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 61-74.

Güngörmüş Özkardeş O, 2015. Evlilik ve çocuk. In: Evlilik okulu. Eds: Yavuzer H, 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 125-48.

Habertürk, Görücü usulü evlilik daha uzun sürüyor, 2016. Erişim tarihi 15.06.2016. Erişim adresi, http://www.haberturk.com/saglik/haber/607729-gorucu-usulu-evlilik-daha-uzun-suruyor.

Hamamcı Z, 2005. Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjusment. Social Behavior and Personality, 33, 313-28.

Hasta D, 1996. Ev işi paylaşımında hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hortaçsu N, 2003. İnsan ilişkileri, Ankara, İmge Kitabevi.

Howard MC, 1989. Contemporary cultural anthropology, USA, Harper Collins Publisher, p. 2007-36.

Huber J, Spitze GD, 1983. Sex stratification: children housework and jobs, New York, Academic Press.

İşmen Gazioğlu E, 2015. Aile yaşam döngüsü. In: Evlilik okulu. Eds: Yavuzer H, 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 29-47.

Jackson AP, Scharman JS, 2002. Constructing family-friendly careers: mothers' experiences. Journal of Counseling and Development, 80, 180-7.

Jones RN, 1995. Danışma psikolojisi kuramları, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, s. 125-39.

Jose O, Alfons V, 2007. Do demographics affect marital satisfaction? Journal of Sex & Marital Therapy, 33, 73-85.

Kahveci GA, 2016. Evli çiftlerde evlilik uyumu, evlilik çatışma biçimi ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bİlimler Enstitüsü, İstanbul.

Kalkan M, 2002. Evlilik ilişkisi geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Kalmijn M, De Graaf PM, Poortman AR, 2004. Interactions between cultural and economic determinants of divorce in the Netherlands. Journal of Marriage and Family, 66, 75-89.

Kapız SÖ, 2003. Mesleki sosyalleşmenin çocuklar üzerine etkisi. Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi 5, 2. Erişim Tarihi 13 Mart 2016. Erişim Adresi, http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=169&cilt=5&sayi=2&yil=2003.

Kaplan K, 2016. Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karney BR, Bradbury TN, 1995. The longitudinal course of marital quality and stability: a review of theory, methods, and research. Psychological Bulletin, 118, 3-34.

Kaya Ş, Uysal V, 2015. Günümüzde dindarlık ve toplumsal cinsiyet rolü algıları üzerine bir araştırma. Uluslarası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8, 646-62.

Kodan S, 2013. Evli bireylerin evlilik kalitesi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam doyum doyumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Krausz SL, 1986. Sex roles within marriage. Social Work, 31, 457-64.

Kublay D, 2013. Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadaniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kurdek LA, 2005. Gender and marital satisfaction in early marriage: a growth curve approach. Journal of Marriage and Family, 67, 68-84.

Marathe S, 2012. Life satisfaction and marital adjusment. Golden Research Thoughts, 2, 1-5.

Mavili A, 2015. Ben ve ailem, Konya, Atlas Akademi.

Mickelson KD, Claffey ST, Williams SL, 2006. The moderating role of gender and gender role attitudes on the link between spousal support and marital quality. Sex Roles, 55, 73-82.

Murdock N, 2013. Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, s. 376-403.

Onur B, 1995. Gelişim psikolojisi, Ankara, İmge Kitabevi.

Ödemiş H, 2008. İlköğretim öğretmenlerinin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özaydınlık Ş, 2014. Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbay Y, 2004. Gelişim ve öğrenme psikolojisi, Ankara, Öğreti Yayınları.

Özçatal EÖ, 2011. Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. Çankırı Karatekin Üniversitesi İkisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1, 21-39.

Özgüven İE, 2001. Ailede iletişim ve yaşam, Ankara, Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını.

Özgüven İE, 2009. Evlilik ve aile terapisi, Ankara, Pdrem Yayınları.

Özkan B, Gündoğdu AE, 2011. Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçe'de atasözleri ve deyimler. Turkish Studies, 6, 1133-47.

Özmen Süataç A, 2010. Evlilik uyumunun kişilerarası tarz ve öfke açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Öztekin ÖE, 2012. Eş seçiminde ve evlilik uyumunda bağlanmanın rolü. In: Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi. Eds: Solmuş T, 2. basım. İstanbul: Sistem Yayıncılık, p. 319-26.

Öztürk Ö, 2015. Üniversite mezunu kadınların işsizlik süreçlerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özuğurlu K, 1999. Karı koca ilişkilerinden doğan sorunlar, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Özuğurlu K, 2013. Evlilik raporu, İstanbul, Altın Kitaplar.

Rogers SJ, DeBoer DD, 2001. Changes in wives' income: effects on marital happiness, psychological well-being, and the risk of divorce. Journal of Marriage and Family, 63, 458-72.

Rollins BC, Feldman H, 1970. Marital satisfaction over the family life cycle. Journal of Marriage and Family, 32, 20-8.

Sankır H, 2010. Toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlandırılış biçiminin 'kadın sanatçı kimliği'nin oluşum sürecine etkileri. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-dergisi, 1-26.

Santrock JW, 2014. Yaşam Boyu Gelişim. In: Yaşamboyu Gelişim. Eds: Yüksel G, 1. Basım. Ankara: Nobel Akademi, s. 444-71.

Sargent W, 2011. Evlilikte cinsel uyum ve mutluluk, İstanbul, Huzur Yayınevi.

Saygılı S, 2000. Evlilikte mutluluk sanatı, İstanbul, Türdav Yayınevi.

Sezen L, 2005. Türkiye'de evlenme biçimleri. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 11, 185-95.

Sigall H, Landy D, 1973. Radiating beauty: effects of having a physically attractive partner on person perception. Journal of Personality and Social Psychology, 28, 218-24.

Smith DS, 1985. Wife employment and marital adjustment a cumulation of results. Family Relations, 34, 483-90.

Stanley SM, Markman HJ, Whitton S, 2002. Communicaition, conflict and commitment: insights on the foundaitons of relationship success from a national survey. Family Process, 41, 659-75.

Şendil G, Korkut Y, 2008. Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. Psikoloji Çalışmaları, 28, 15-34.

Şener A, Terzioğlu RG, 2002. Ailede eşler arasında uyuma etki eden faktörlerin araştırılması, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Taştan N, 1996. Interpersonal communication in a problem solving situation. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TDK, 2011, Türkçe Sözlük, Ankara, 837.

TDK, 2016. Erişim tarihi 16 Haziran 2016. Erişim adresi, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.577193d4258075.10598982.

Terzioğlu F, Taşkın L, 2008. Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 12, 62-7.

Tezer E, 1994. Evlilik ve iş doyumu ilişkisi: ikili çatışmalar ve bazı demografik değikenlerin rolü. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, 1-12.

Tucker MW, O'Grady KE, 1991. Effects of physical attractiveness, intelligence, age at marriage, and cohabitation on the perception of marital satisfaction. The Journal of Social Psychology, 131, 253-69.

Tutarel Kışlak Ş, 1999. Evlilikte uyum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlilik çalışması. 3P Degisi, 7, 50-7.

Tutarel Kışlak Ş, Çabukça F, 2002. Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. Aile ve Toplum Dergisi, 2, 30-45.

Tüfekçi Hoşgör E, 2013. Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ile evlilik uyumunun incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Türköne M, 1995. Eski Türk toplumunun cinsiyet kültürü, Ark Yayınevi.

Twenge JM, Campbell WK, Foster CA, 2003. Parenthood and marital satisfaction: a meta analytic review. Journal of Marriage and Family, 65, 3, 574-83.

Updegraff KA, McHale SM, Crouter AC, 1996. Gender roles in marriage: what do they mean for girls' and boys' school achievement? Journal of Youth and Adolescence, 25, 73-88.

Uşaklı N, 2010. Evli bireylerin evliliğe uyumunda karşılaştığı sorunlar ve eğitim ihtiyaçları, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bİlimleri Enstitüsü, Ankara.

Wilson GD, 1982. Feminism and marital dissatisfaction. Personality and Individual Differences, 3, 345-7.

Wilson GD, McLaughin C, 2002. Aşk bilimi, İstanbul, Çitlembik Yayınevi.

Yalçın H, 2014. Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3, 250-61.

Yaşın Dökmen Z, 2010. Toplumsal cinsiyet, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Yaşın Dökmen Z, Tokgöz Ö. Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu, eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 9-13 Eylül 2002, Ankara.

Yavuzer H, 2015. Aile ilişkileri ve çocuk. In: Evlilik okulu. Eds: Yavuzer H, 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 164-71.

Yelsma P, Athappily K, 1988. Marital satisfaction and communication practices comparisons mong Indian and American couples. Journal of Comparative Family Studies, 19, 37-54.

Yeşiltepe SS, 2011. Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluş ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yeşilyaprak B, 2005. Çalışan anne ve çocuk. İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.

Yıldırım İ, 1992. Evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız Y, 2012. İlişkiye ilişkin inançların evlilik uyumunu yordaması, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Yılmaz A, 2001. Eşler arasındaki uyum kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. Aile ve Toplum, 4, 1, 19-58.

Yılmazçoban M, 2011. Evlilikte çiftleri etkileyen unsurlar ve arkadaşlık ilkeleri. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 178-95.

Yolcuoğlu İG, 2014. Stres Yönetimde Ustalık, İstanbul, Nar Yayınevi, s. 146-50

Yüksel Ö, Dağ İ, 2013. Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri. Türk Psikiyatri Dergisi, 26, 181-8.

Zammichieli ME, Gilroy FD, Sherman MF, 1988. Relation between sex-role orientation and marital satisfaction. Personality and Social Psychology Bulletin, 14, 747-54.

Zara A, Özdemir B, 2013. Kadınların yaşamı ve kadın ruh sağlığı. Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, s. 3-12.

Zastrow C, Ashman KK, 2014. İnsan davranışı ve sosyal çevre, Ankara, Nika Yayınevi, s. 565-621.

Zeyneloğlu S, 2008. Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zeyneloğlu S, Terzioğlu F, 2011. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40, 409-20.

7. EKLER

Ek. A Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma evlilik yaşantısının özelliklerini araştırmayı amaçlayan bir **yüksek lisans** çalışmasıdır. Elde edilen bilgiler bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Anketi doldururken adınızı belirtmenize gerek yoktur. Görüşleriniz bu araştırma için değerlidir. Bu nedenle, araştırmamızdan sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için cevaplarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtması ve **hiçbir maddeyi boş bırakmamanız oldukça önemlidir**. Bu amaçla 3 ayrı anketteki verilen soruları cevaplamanız istenmektedir. Anketlerde yer alan her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz ifadeye (X) ile işaretleyiniz. Araştırmamıza yaptığınız katkı ve samimi yanıtlarınız için teşekkür ederim.

1. **Cinsiyetiniz:** 1) Kadın( ) 2) Erkek( )

2. **Yaşınız:** .....

3. **Eğitim Düzeyiniz:** 1) İlkokul ( ) 2) Ortaokul ( ) 3) Lise ( )

4)Yüksekokul ( ) 5) Lisans ( ) 6) Lisansüstü ( )

4. **Çalışma durumunuz:** 1) Çalışmıyor ( ) 2) Çalışıyor ( )

5. **Kaç yıldır evlisiniz yazınız**.....

6. **Eşiniz ile aranızdaki yaş farkını yazınız** .....

7. **Eşiniz ile evlenme biçiminiz:**

1) Severek/Flört Ederek ( ) 2) Görücü Usulü/İsteyerek ( )

8. **Çocuk sayısı:** Yok( ) 1( ) 2( ) 3 ve üzeri ( )

9. **Evliliğinizi kaç yaşınızda yaptınız yazınız** .....

10. **Ailenizin toplam aylık geliri ne kadar yazınız .....**

Ek. B Evlilikte Uyum Ölçeği

1.Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı daire içine alınız. Ortadaki "mutlu" sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu olan küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

0	1	2	3	4	5	6
Çok Mutsuz			Mutlu			Çok Mutlu

	Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız.	Ara sıra anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen hiçbir zaman anlaşamayız	Hiç bir zaman anlaşamayız
2.Aile bütçesini idare etme						
3.Boş zaman etkinlikleri						
4.Duyguların ifadesi						
5.Arkadaşlar						
6.Cinsel ilişkiler						
7.Toplumsal kurallara uyma (Doğru, İyi veya yerinde davranış)						
8.Yaşam felsefesi						
9.Eşin akrabalarıyla yakın ilişki						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı seçiniz ve cevabın başındaki parantezin içine X işareti koyunuz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

( )Erkeğin susması ile ( )Kadının susması ile ( )Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

( )Hepsini ( )Bazılarını ( )Çok azını ( ) Hiç birini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerin hangisini tercih edersiniz?

( )Dışarıda bir şeyler yapmayı ( ) Evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

( )Dışarıda bir şeyler yapmayı ( ) Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

( )Sık sık ( )Arada sırada ( )Çok seyrek ( ) Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

( )Aynı kişiyle evlenirdiniz ( )Farklı bir kişiyle evlenirdiniz ( )Hiç evlenmezdiniz

15.Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

( )Hemen hemen hiçbir zaman ( )Nadiren ( )Çoğu konuda ( )Her konuda

Ek. C Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği

Sayın katılımcı,

Bu ölçekteki cümleler, siz üniversite öğrencilerinin **toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarınızı** belirlemek için hazırlanmıştır. Sonuçlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu cümlelerden hiçbirisinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar sizin kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken, önce cümleyi dikkatlice okuyunuz sonra, cümlede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.

Aşağıdaki cümleler size;

hiç uygun değilse ..... **"Kesinlikle Katılmıyorum"**
uygun değilse ..... **"Katılmıyorum"**
karar veremiyor iseniz..... **"Kararsızım"**
uygunsa ..... **"Katılıyorum"**
tamamen uygunsa ..... **"Tamamen Katılıyorum"**

Cümlenin karşısındaki yerlere aşağıdaki örneğe uygun olarak çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Bir cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni işaretleyiniz ve **lütfen bütün cümleleri işaretlemeyi unutmayınız**.

Örnek:

Tutum Cümleleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Ailenin parasal harcamaları erkeğin kontrolünde olmalıdır.				X	

Katılımınız için teşekkür ederim.

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir .					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16. Kadının temel görevi anneliktir.					
17. Evin reisi erkektir.					
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.					
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					

Ek. D Etik Kurul Kararı

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SAYI : 34967403-

30/06/2015

Doç.Dr.Özlem KARAKUŞ
(S.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi)

29.06.2015 tarihli "Evli Çiftlerin Evlilik Uyumları İle Toplumsal Cinsiyet Rolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" 30.06.2015 tarihli Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Toplantısı'nda görüşülmüş olup; kurulun konu ile ilgili 2015/61 sayılı kararı ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. Aliye MAVİLİ
Başkan

Adres: S.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu / KONYA Tel : 0332 2416211 Faks: 0332 241 06 58

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

Toplantı Sayısı: 06	Toplantı Tarihi : 30.06.2015

Karar Sayısı 2015/61 Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr.Özlem KARAKUŞ'un, "Evli Çiftlerin Evlilik Uyumları İle Toplumsal Cinsiyet Rolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı araştırmasının değerlendirilme talebi ile ilgili 29.06.2015 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Yapılan inceleme ve görüşmelerden sonra Doç.Dr.Özlem KARAKUŞ'un, "Evli Çiftlerin Evlilik Uyumları İle Toplumsal Cinsiyet Rolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

T.C.
ASLI GİBİDİR
30/06/2015

Dolunay ÖZTÜRKÖZEN
Sekreter

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 1989 yılında Hatay/Antakya'da doğdu. İlköğrenimini Bedii Sabuncu İlköğretim Okulunda, Ortaöğrenimini Selim Nevzat Şahin Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2008 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü lisans programına başladı. 2012 yılında üniversiteden mezun oldu ve Özel Beyaz Melek Bakım Merkezinde sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmaya başladı. 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Gerontoloji Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atandı. 2013 yılında ÖYP ile Mersin Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atandı. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Anabilim Dalı'nda lisansüstü öğrenimine başladı aynı zamanda Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'ne görevlendirme aldı. 2013 yılından bu yana da Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Anabilim Dalı'nda akademik öğrenim ve çalışmalarına devam etmektedir. Bekârdır.

Arş. Gör. Beraat AKPINAR